

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Lucie Bartošíková

Problematika kyberšikany z pohledu žáků středních škol v Hranicích

Olomouc 2023

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem „Problematika kyberšikany z pohledu žáků středních škol v Hranicích“ vypracovala samostatně a uvedla jsem veškerou použitou literaturu a prameny.

V Olomouci dne 17. 4. 2023

.....

Lucie Bartošíková

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat vedoucímu své bakalářské práce panu Mgr. Tomáši Hubálkovi, Ph.D. za cenné rady, ochotu při konzultacích a odborné vedení práce.

Také moc děkuji ředitelům středních škol v Hranicích, že umožnili konání dotazníkového šetření a jednotlivým respondentům z řad studentů středních škol v Hranicích za ochotu při získávání potřebných informací pro praktickou část práce.

Obsah

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Šikana a kyberšikana	8
1.1 Definice a znaky šikany	8
1.2 Definice a znaky kyberšikany	10
1.3 Rozdíly mezi tradiční šikanou a kyberšikanou	12
2 Kyberšikana	13
2.1 Formy kyberšikany	13
3 Aktéři kyberšikany	15
3.1 Kyberagresor	15
3.2 Oběť kyberšikany	16
3.3 Bully-victim	17
3.4 Přihlízející	17
4 Prostředky kyberšikany	19
5 Vybrané projevy kyberšikany	22
6 Prevence a intervence kyberšikany	24
6.1 Rodiče	24
6.2 Škola	25
6.3 Další vybrané instituce, organizace a projekty činné v problematice kyberšikany ...	26
PRAKTICKÁ ČÁST	28
7 Cíl práce	28
7.1 Dílčí cíle	28
7.2 Výzkumné otázky	28
7.3 Hypotézy	28
8 Zahájení, průběh a zpracování výzkumu	30
8.1 Charakteristika respondentů	31
8.2 Získaná data z dotazníků	32
8.3 Ověření hypotéz	50
8.4 Shrnutí	54
9 Závěr	55
Seznam použité literatury	57
Seznam použitých elektronických zdrojů	59

Anotace	62
Seznam tabulek	64
Seznam grafů	65
Seznam zkratk.....	66
Přílohy	67
Dotazník	67

ÚVOD

Kyberšikana je relativně čerstvou problematikou vyskytující se napříč celým světem. Dnešní moderní doba 21. století je typická rychlým vývojem moderních informačních a komunikačních technologií, a to zejména chytrých mobilních telefonů, tzv. smartphonů. Informační a komunikační technologie (dále jen ICT) jsou technologie, které slouží ke zpracování, ukládání a přesunu různých dat a informací (Potáček, 2003, on-line). ICT nabízí velké množství nových možností, jako je okamžitá dostupnost informací, rozšiřování znalostí a také možnost neustálého spojení a komunikace s okolním světem. Moderní ICT mohou uživatele i zneužívat. Jednou z možností, jak lze zneužít ICT, je právě páchání kyberšikany. Fenomén jménem kyberšikana je rozšířen hlavně mezi dětmi a dospívajícími, kteří touží být v nepřetržitém kontaktu se svými vrstevníky, hrají počítačové hry, sledují on-line filmy, a tak tráví velkou část dne za obrazovkami digitálních technologií.

Téma kyberšikany lze začlenit do výuky jak na základních, tak i středních školách. Konkrétně na základě Rámcového vzdělávacího programu (dále jen RVP) pro základní školy lze danou problematiku zakomponovat do výuky Výchovy k občanství v rámci vzdělávací oblasti Člověk ve společnosti, konkrétně do učiva vztahy mezi lidmi – konflikty v mezilidských vztazích (MŠMT, 2021a, on-line, s. 58). Téma lze zakomponovat i do výuky na středních školách. Např. v rámci RVP pro gymnázia ve vzdělávacím oboru Občanský a společenskovědní základ se téma kyberšikany může vyučovat v tematickém celku Člověk ve společnosti – společenská podstata člověka (MŠMT, 2021b, on-line, s. 40).

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma „Problematika kyberšikany z pohledu žáků středních škol v Hranicích.“ Téma jsem si vybrala na základě jeho aktuálnosti a svého zájmu, dozvědět se o kyberšikaně více informací, které mě obohatí, a pomocí kterých se budu dobře orientovat v rámci dané problematiky.

Práce sestává ze dvou hlavních částí, a to z části teoretické, po které následuje část praktická. Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit a zanalyzovat, jaká je situace v oblasti problematiky kybernetické šikany z pohledu žáků středních škol v Hranicích. V praktické části jsou následně dány tři dílčí cíle (viz podkapitola 7.1). Stanoveny jsou také výzkumné otázky a hypotézy (viz podkapitoly 7.2 a 7.3). Teoretická část práce, která je zaměřena na problematiku kyberšikany, slouží jako výchozí zdroj pro sestavení části praktické.

Prvním tématem teoretické části práce je samotné definování pojmu tradiční šikana a kyberšikana. Kapitola je zakončena uvedením rozdílů mezi tradiční šikanou a kyberšikanou. Do druhé kapitoly teoretické části práce je zahrnut vývoj kyberšikany a její jednotlivé formy. Dále následuje kapitola zabývající se jednotlivými aktéry kyberšikany, jimiž jsou agresori, oběti, přihlížející i specifická skupina tzv. bully-victims. Čtvrtá kapitola je věnována jednotlivým prostředkům, díky nimž je kyberšikana uskutečňována. Pátá kapitola teoretické části pojednává o jednotlivých vybraných projevech kyberšikany, kam se řadí např. flaming, kyberstalking, happy slaping nebo pomlouvání. Teoretickou část zakončují způsoby prevence a intervence kyberšikany.

Praktická část je zaměřena na žáky maturitních ročníků všech středních škol v Hranicích. Jedná se o shrnutí výsledků kvantitativního výzkumu, kdy byli žáci maturitních ročníků dotazováni pomocí polostrukturovaného tištěného dotazníku. Dotazník byl zaměřen na otázky týkající se přístupu žáků k moderním informačním a komunikačním technologiím, trávení času u sociálních sítí, povědomí žáků o existenci pojmu kyberšikana. Dále se s pomocí dotazníku zkoumalo, zda se někdy s kyberšikanou setkali nebo, jestli se za dobu studia na střední škole zúčastnili jakékoliv akce zaměřené na prevenci kyberšikany, popř. tradiční šikany. Získaná data z dotazníkového šetření jsou prezentována pomocí přehledných grafů a tabulek doplněných o stručný komentář. Po analýze jednotlivých otázek jsou ověřovány hypotézy. V rámci shrnutí (podkapitola 8.4) jsou souhrnně sdělovány závěry, ke kterým se dospělo na základě zpracování praktické části práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Šikana a kyberšikana

První kapitola je zaměřena na definování pojmu šikana a kyberšikana, jejich znaky i na jednotlivé rozdíly mezi oběma sociálně patologickými jevy.

Šikana a kyberšikana jsou dva vzájemně velmi blízké sociálně patologické jevy, které se v mnoha ohledech prolínají a sdílí spolu většinu základních znaků. Záměrem jak tradiční, tak i kybernetické šikany je ublížit druhému člověku a získat nad ním převahu a moc. Základním rozdílem mezi oběma pojmy je místo, kde se odehrávají. S tradiční šikanou se je možné setkat v reálném prostředí každodenního života – ve škole, v zaměstnání nebo např. v zájmových kroužcích, zatímco kyberšikana je rozšířena ve světě moderních informačních a komunikačních technologií, zejména na internetu. Studie dokazují, že až z 85 % dochází k překryvu tradiční šikany a kybernetické šikany (Juvonen a Gross, 2008, on-line, s. 496-505). Kamil Kopecký (2019, on-line), tvrdí, že v určitých případech dochází ke vzniku kybernetické šikany právě ve školním kolektivu.

Člověk nemá nikdy jistotu, že se sám nestane obětí tradiční nebo kybernetické šikany. (Kyber)šikana se může objevit kdekoliv a kdykoliv. Jedná se o komplexní celosvětový problém, který je potřeba řešit. Odborníci se již několik let věnují problematice tradiční šikany, a tak existuje množství studií zaměřených na dané téma. Studií týkajících se kyberšikany není takový počet. To je dáno rychlým rozvojem moderních informačních a komunikačních technologií až po přelomu druhého tisíce-letí. V současné době se ale čím dál více odborníků zabývá i kyberšikanou, a tak roste počet výzkumů i povědomí společnosti o její existenci a závažnosti.

1.1 Definice a znaky šikany

Definic tradiční šikany je nespočet. Častým místem výskytu tradiční šikany je školní prostředí, zejména kolektiv jedinců stejného hierarchického stupně – třídní kolektiv (Kollerová a kol., 2020, on-line, s. 3-10). Proto se lze občas setkat s označením tradiční šikany jako šikany školní.

První vědecké studie zaměřené na tradiční šikanu jsou známy až zejména z druhé poloviny 20. století. Jako první se problematikou tradiční šikany začali důkladněji, a především odborněji, zabývat vědci ze severovýchodních zemí Evropy (Černá a kol., 2013, s. 10).

Jedním z předních odborníků zabývajících se tradiční šikanou byl švédsko-norský psycholog Dan Olweus, který v 70. letech 20. století zpracoval obsáhlou studii zabývajících se šikanou u dětí a dospívajících jedinců. Tradiční šikana musí splňovat tři základní kritéria: úmyslnou agresi (záměrnost), opakovanost a nerovnováhu sil jednotlivých aktérů (Olweus, 1994, cit. dle Černé a kol., 2013, s. 19). Při splnění těchto tří základních podmínek se hovoří o tradiční šikaně.

Při nesplnění všech tří uvedených základních kritérií se upouští od stanovování daného problému šikanou a přechází se k nazývání daného problému škádlením. Škádlení bývá vždy zábavné jak pro stranu agresora, tak i pro stranu oběti (Vágnerová a kol., 2011, s. 73-74).

Martínek (2009, s. 109) uvádí následující definici: „*Šikana – jeden nebo více žáků úmyslně a většinou opakovaně týrá spolužáka nebo spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.*“

Podle Koláře (2011, s. 31-32) je tradiční šikana z behaviorálního pohledu definována jako chování, kdy: „*Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.*“

Jedním ze způsobů, jak lze dělit tradiční šikanu, je dělení na přímou a nepřímou (Černá a kol., 2013, s. 20). Do skupiny přímého šikanování se můžou řadit fyzické útoky nebo nadávky, zatímco mezi nepřímou šikanu lze zařadit šíření pomluv.

Nadřazeným pojmem pojmu šikana je agrese. Agresi se rozumí záměrné, útočné jednání jedince či skupiny osob s cílem ublížit. Agrese nabývá podoby verbální nebo podoby fyzických útoků. Podle Lovaše (1998, s. 195-202) je právě šikana jedním ze tří základních druhů agrese.

Znaky šikany

Jak již bylo uvedeno, šikanování je definováno třemi základními znaky (Olweus, 1994, cit. dle Černé a kol., 2013, s. 19):

- a) Záměrnost v jednání agresora
- b) Nerovnováha v moci mezi agresorem a obětí
- c) Opakovanost útoků ze strany agresora

Záměrnost při definování tradiční šikany znamená cílený útok na druhou osobu. Klíčové pro tradiční šikanu je povědomí nebo přímý záměr agresora o tom, že může svým jednáním ostatním ublížit (Janošová a kol., 2016, s. 25). Mocenská nerovnováha mezi agresorem a obětí je v rámci tradiční šikany spojována zejména s fyzickou převahou útočníka a neschopností/nemožností oběti se bránit. Opakovanost je taktéž důležitým kritériem šikany, jediný útok se zpravidla nepovažuje za šikanu. Výjimkou v opakovanosti je podle Bendla

(2003, s. 26) situace, kdy se po jednorázové agresí oběť s útočníkem neviděla. Jak dále uvádí Černá a kol. (2013, s. 20): „...do úvahy je třeba přidat i další důležité atributy – například fakt, že oběť agresorovo chování nijak neprovokuje a k útokům dochází v prostředí, které není snadné opustit (škola, třída apod.).“

1.2 Definice a znaky kyberšikany

Kyberšikana je poměrně novým sociálně patologickým jevem, který se rozmohl zejména u tzv. always on generace. Do always on generace se řadí zejména dnešní děti a dospívající, kteří potřebují být v nepřetržitém on-line spojení s okolním světem (Belsey, 2019, on-line).

Děti a dospívající dokáží s ICT pracovat v mnoha případech lépe než jejich rodiče, ovšem chybí jim potřebné zkušenosti, jak co nejlépe v daném světě jednat. Jejich zdatnost s prací na ICT dokazuje i evropský výzkum, kde 47 % respondentů z řad českých dětí uvedlo, že velmi často pomáhá svým rodičům v on-line úkonech a 32 % respondentů zvolilo možnost občasně pomoci (Smahel et al., 2020, on-line, s. 56). Děti a dospívající ovšem obvykle neumí čelit rizikům a nástrahám on-line světa. Jedním z těchto rizik je právě již zmíněná nová forma šikany, a to kyberšikana. S kyberšikanou se lze setkat prostřednictvím SMS a MMS zpráv, e-mailů, sociálních sítí, webových stránek nebo i v komunikačním prostoru on-line hraných her.

Definice kybernetické šikany se zpravidla odvíjí od definice šikany tradiční, spojuje je většina základních znaků. Definice kyberšikany rozvíjí znaky tradiční šikany o další důležité příznačnosti (Kopecký a Szotkowski, 2018, s. 15). K již třem zmíněným znakům tradiční šikany se přidává kritérium elektronické podoby. V literatuře existuje množství různých definic zaměřujících se na problematiku kyberšikany.

Michal Kolář je český spisovatel a pedagog, který se dlouhodobě věnuje problematice tradiční i kybernetické šikany. Kolářova definice kyberšikany zní: „*Kyberšikana (cyberbullying) je jednou z forem psychické šikany. Je to záměrné, násilné chování uskutečňované prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu.*“ (Kolář, 2011, s. 83)

Martínek (2015, s. 171) ve své publikaci definuje kyberšikanu následovně: „*Kyberšikanu definujeme jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), především mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy. Jedná se tedy o jednu z forem šikany.*“

Poslední definice je od olomouckého odborníka na problematiku kyberšikany a zní: „*Termínem kyberšikana označujeme nebezpečné komunikační jevy realizované prostřednictvím informačních a komunikačních technologií (např. pomocí mobilních telefonů nebo služeb v rámci internetu), jež mají za následek ublížení nebo jiné poškození oběti.*“ (Kopecký a Krejčí, 2010, s. 5)

Z uvedeného širšího výběru definic kyberšikany je zřejmé, že se od sebe vzájemně více či méně odlišují. Definice Martínka (2015, s. 171) i Koláře (2011, s. 83) uvádí, že se jedná o formu šikany. Všechny uvedené definice tvrdí, že se kyberšikana uskutečňuje skrze ICT. Záměrnost v jednání agresora doslovně definuje pouze definice Koláře (2011, s.83) a Martínka (2015, s. 171). Opakovanost útoků ze strany agresora je jeden ze znaků kybernetické šikany (Černá in Ševčíková a kol., 2014, s. 121). V žádné z výše uvedených definic kyberšikany není explicitně uvedena opakovanost, jakožto znak kyberšikany.

Kyberšikana, jak již napovídá samotný název, se odehrává v kyberprostoru. **Kyberprostor** neboli virtuální počítačový svět je tvořen sítí počítačů, které umožňují uživatelům komunikaci s dalšími uživateli, hrát hry, chatovat, sdílet zážitky, informace apod. V kyberprostoru vznikají produkty nehmotného charakteru a díky propojení kyberprostoru a lidstva se mění celá společnost (Šmahaj, 2014, s. 15).

V kyberprostoru se i hranice mezi škádlením a kyberšikanou ještě více prolíná, a tak je velmi těžké určit, v jakých případech ke kyberšikaně již skutečně dochází a kdy se jedná o škádlení. Kyberškádlení si neklade za cíl ublížit oběti a agresor nemá nad obětí převahu. (Černá a kol., 2013, s. 24)

Znaky kyberšikany

Kyberšikana má splňovat daná kritéria (Černá in Ševčíkové a kol., 2014, s. 121):

- a) Záměrnost v jednání agresora
- b) Nerovnováha moci mezi agresorem a obětí
- c) Opakovanost útoků ze strany agresora
- d) Jednání agresora je pro oběť nepříjemné
- e) **Odehrává se prostřednictvím elektronických médií**

To znamená, že kyberšikana ke svému uskutečňování nutně potřebuje komunikační a informační technologie. Typickými prostředky kybernetické šikany jsou e-mailové schránky, sociální sítě a mnoho dalšího.

Prostředí on-line světa navíc nabízí útočníkům možnost anonymity, a tak má oběť častokrát velmi malou šanci zjistit, kdo na ni útočí. Anonymní kyberagresor se může nacházet na jiném místě než oběť kybernetické šikany. Útoky agresora směřující k oběti se tedy mohou odehrát prakticky kdykoli díky přítomnosti moderních technologií, a to bez ohledu na místo, kde se jednotliví aktéři nachází. (Švestková a kol., 2019, s. 12)

1.3 Rozdíly mezi tradiční šikanou a kyberšikanou

Mezi tradiční šikanou a kyberšikanou existuje vzájemný překryv v mnoha základních znacích. Oba sociálně patologické jevy spolu sdílí velké množství znaků, a tak i definice kybernetické šikany se zpravidla odvíjí od definice šikany tradiční. Existují i hlediska, ve kterých se oba pojmy liší. Podle Hollé (2013, s. 42) se šikana s kyberšikanou odlišují v aspektech:

Aspekt geografie: Tradiční šikana je omezena na prostředí školy, zájmových kroužků apod., zatímco šikana kybernetická se může uskutečňovat jak doma, tak i ve škole – 24 hodin denně.

Aspekt trvalosti: Při tradiční šikaně dochází k opakovaným slovním nebo fyzickým útokům, které se po určité době vytratí. Zatímco útočné komentáře nebo zprávy mohou zůstat dostupné v on-line světě navždy. Příkladem aspektu trvalosti může být případ uvedený v 2. kapitole.

Aspekt vlivu: Rozšíření vlivu kyberšikany na okolí je díky on-line prostředí mnohem výraznější než u tradiční šikany.

Aspekt anonymity: Hollá (2013, s. 42) uvádí, že kyberšikana agresorům nabízí pocit anonymity, a tedy se snižuje pocit odpovědnosti za jejich skutky. Tradiční šikanu lze jen velmi obtížně vykonávat anonymně, obvykle probíhá tzv. tváří v tvář.

U obou forem šikany hraje velkou roli také **publicita**, která úzce souvisí s kritériem mocenské nerovnováhy kybernetické i tradiční šikany. U šikany tradiční má publicita mnohem menší rozsah. Šikaně zde přihlíží například žáci v třídním kolektivu. U kyberšikany je publicita daleko závažnějším prvkem. Divákem kyberšikany se díky internetu může stát kdokoliv a jen velmi obtížně se dá zamezit jejímu dalšímu šíření. (Černá in Ševčíková a kol., 2014, s. 122)

„Ukazuje se, že médium jako takové není až tak důležité, a že to, co oběti považují za nejvíce zraňující u tradiční a kyberšikany, je právě publicita.“ (Černá in Ševčíková a kol., 2014, s. 122)

2 Kyberšikana

Druhá kapitola se zabývá pouze termínem kyberšikana. Je zde uveden první případ kyberšikany a jednotlivé formy kybernetické šikany.

Pro potřeby bakalářské práce budeme využívat již zmíněnou definici kyberšikany od Koláře (2011, s. 83): „*Kyberšikana (cyberbullying) je jednou z forem psychické šikany. Je to záměrné, násilné chování uskutečňované prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu.*“ Důvodem pro zvolení právě této definice je její komplexnost a výstižnost problematiky.

První zprávy o kyberšikaně se objevují na přelomu dvacátého a dvacátého prvního století. Intenzivnější pozornosti se kyberšikaně dostalo teprve v několika posledních letech, a to díky rychlému rozvoji moderních komunikačních a informačních technologií. Odborné výzkumy jsou teprve ve svých počátcích. To dokazují i jednotlivé definice kyberšikany, které se od sebe navzájem liší.

Za první případ kyberšikany se považuje rozšiřování vtipných obrázků, koláží a článků o Monice Lewinsky. Lewinsky byla stážistkou v Bílém domě, která v roce 1998 prožila vztah s tehdejšími prezidentem Spojených států amerických Billem Clintonem. Za první případ kybernetické šikany se situace považuje díky rozvoji internetu v době, kdy se milenecký vztah dostal do povědomí veřejnosti a Lewinsky byla na internetu veřejně ponižována. I v dnešní době lze nalézt na internetu množství obrázků, které Monicu zesměšňují. To dokazuje sílu aspektu trvalosti a publicity kyberšikany. (Šustrová, 2018, on-line)

2.1 Formy kyberšikany

Přímá kyberšikana se projevuje přímým útokem agresora na oběť prostřednictvím nadávek, pořizování a následným zveřejňováním fotografií a videí druhých osob nebo zasíláním výhrůžných zpráv obětem kybernetické šikany. Agresor také může využívat anonymity on-line prostředí a pod falešným profilem útočit na oběť. Dalším druhem je **nepřímá kyberšikana** (někdy také šikana v zastoupení). Jako příklad lze uvést situaci, kdy útočník odcizí profil oběti a z daného účtu útočí na další osoby. Ti na urážky reagují a zpětně útočí na profil oběti, ze kterého byly zprávy odeslány. (Kopecký a Szotkowski, 2018, s. 23)

Někteří odborníci ovšem tvrdí, že kyberšikana je pouze nepřímá. Jako důvod uvádí, že se uskutečňuje pouze prostřednictvím moderních technologií, což ji z podstaty věci činí nepřímou. (Černá in Ševčíková a kol., 2014, s. 123)

Kyberšikana se dá rozdělit taktéž na **veřejnou**, tedy s přítomností publika, a na kyberšikanu **soukromou**, naopak bez přítomnosti publika. Do veřejné kyberšikany se řadí krádež identity, veřejné urážení nebo zveřejňování ponižujících informací a videí o oběti. Soukromá kyberšikana se odehrává pouze mezi agresorem a obětí. Typické je vydírání obětí. (Kopecký a Szotkowski, 2017, on-line, s. 4)

3 Aktéři kyberšikany

Třetí kapitola pojednává o jednotlivých aktérech kyberšikany, kterými jsou agresori, oběti a přihlížejíci. Zmíněna je taktéž specifická skupina tzv. bully-victims. Existují různé druhy agresorů a obětí, které jsou v této kapitole také obsaženy.

Děti i dospívající potřebují k jejich zdravému vývoji být členem vrstevnické skupiny. Ta jim pomáhá odpoutat se od velmi silné citové vazby na rodiče. V dané vrstevnické skupině se jedinec snaží získat co možná nejlepší sociální pozici. (Černá in Ševčíková a kol., 2014, s. 129)

„Většina dětí a dospívajících je v daném kontinuu sociálních pozic někde uprostřed, ti, kdo jsou velmi populární či naopak velmi nepopulární, jsou v menšině.“ (Černá in Ševčíková a kol., 2014, s. 129)

Díky touze po co nejlepší sociální pozici v rámci určité skupiny se jedinec může uchýlit až k radikálním řešením situace. Mezi radikální řešení situace řadíme i kyberšikanu.

Účastníci kyberšikany jsou v pozici jedné z daných rolí:

- Agresor
- Oběť
- Přihlížejíci
- Popř. bully-victim

Na základě mezinárodního výzkumu, kterého se účastnilo přibližně 2 000 dospívajících jedinců z České republiky, z nich necelých 11 % uvedlo, že má zkušenost s kyberšikanou v roli agresora a téměř 19 % zkušenost s kyberšikanou v roli oběti. (Bedrošová et al., 2022, on-line, s. 5-6)

3.1 Kyberagresor

Za agresora kyberšikany se označuje osoba, která útočí na oběť a zastrašuje ji v prostředí virtuálního světa. V současné době ještě není provedeno takové množství výzkumů, díky nimž by se daly s jistotou vyjmenovat všechny charakteristiky agresorů kyberšikany.

Popis osobnosti agresorů je navíc komplikovaný díky různorodosti jejich povahových a sociálních charakteristik. Typická je impulzivní povaha agresora a jeho sklony k agresivnímu chování. Ovšem ani tyto charakteristiky se nevyskytují u všech kyberagresorů. (Dědková a Macháčková in Černá a kol., 2013, s. 64)

Agresor se obvykle nedokáže vcítit do situace, ve které se oběť během kyberšikanování nachází. U kybernetické šikany je nižší míra empatie agresora umocněna aspektem anonymity a tím, že kyberagresor za monitorem počítače nebo u mobilního telefonu nevidí reakce oběti a častokrát neví, jak moc jí ubližuje. (Černá in Ševčíková a kol., 2014, s. 133)

Kyberagresorem může být jak silná osobnost, tak i jedinec, který v kolektivu zaujímá pozici tzv. outsidera. Podmínkou k páčání kyberšikany tak tedy není agresorova silná společenská pozice v rámci sociálního prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje. (Dědková a Macháčková in Černá a kol., 2013, s. 66)

Druhy kyberagresorů

Agresory kyberšikany lze na základě typologie rozdělit do jednotlivých kategorií. Podle Hollé (2013, s. 32) existují čtyři skupiny, do kterých lze agresory kybernetické šikany rozřadit:

- a) **Pomstychtivý anděl** – Kyberšikanu páchají jedinci, kteří se sami stali obětí kyber/šikany nebo jedinci, kteří se chtějí pomstít za svého šikanované přítele.
- b) **Agresor usilující o moc** – Zde se řadí jedinci, kteří chtějí dokázat svou sílu, jak sobě, tak i svému okolí.
- c) **Rozmazlené děvče** – Kyberšikanu tohoto typu páchají děti a dospívající, kteří se nudí a touží po zábavě. Agresory bývají převážně dívky, které útočí jak na dívky, tak i na chlapce.
- d) **Neúmyslný agresor** – Jsou to jedinci, kteří si neuvědomují důsledky svého chování, a tím pádem nejde o agresory v pravém slova smyslu, protože nesplňují kritérium úmyslu kybernetické šikany.

3.2 Oběť kyberšikany

S charakterizováním oběti kyberšikany je to taktéž složité. Obětí se teoreticky může stát kdokoliv a kdykoliv. Vědečtí pracovníci, kteří zkoumají a zabývají se problematikou kyberšikany, došli k závěru, že oběťmi kybernetické šikany jsou častěji dospívající jedinci, kteří tráví u moderních informačních a komunikačních technologií, zejména na internetu, více času než ostatní uživatelé, a využívají je k interakci se svým okolím (Juvonen a Gross, 2008, on-line, s. 496-505).

Obětí kyberšikany se často stávají např. jedinci odlišné rasy od většinového obyvatelstva, osoby odlišné sexuální orientace nebo jedinci, jejichž vzhled vybočuje ze společností stanoveného

„normálu.“ Může se zde řadit extravagantnější oblékání, nízká nebo naopak vysoká hmotnost, neobvyklá barva vlasů apod. Mezi typické vlastnosti obětí kyberšikany se řadí plachost, úzkostnost a nejistota jedince. (Hollá, 2013, s. 37)

Druhy obětí kyberšikany

Uvádí se čtyři základní druhy obětí kybernetické šikany (Černá in Ševčíková a kol., 2014, s. 131):

- a) **Snadno zranitelná oběť** – Jedná se o jedince, kteří jsou nejistí, trpí úzkostmi a pro agresora bývají snadným terčem útoků.
- b) **Oběť, která agresí v útočnickovi vyvolává** – Hyperaktivní jedinci, kteří agresí v kyberagresorovi sami nevědomě vyvolávají.
- c) **Agresor stávající se zároveň obětí** – Jde o tzv. skupinu bully-victims = oběti/agresoři. (viz dále v podkapitole 3.3)
- d) **Osoba zranitelná v on-line prostředí** – Jedná se o děti a dospívající, kteří v reálném světě zapadají do kolektivu a v on-line světě jim je snadné ublížit.

3.3 Bully-victim

Zvláštní skupinou v rámci šikany i kybernetické šikany jsou tzv. bully-victims. K situaci, kdy je jedinec zároveň obětí i agresorem dochází například, když se osoba snaží oplatit tradiční šikanu agresorovi formou šikany kybernetické. Obě osoby se dostávají do pozice bully/victim, kdy šikanují a zároveň jsou šikanované. U této skupiny aktérů najdeme charakterové prvky jak agresorů, tak i obětí, které se vzájemně prolínají, což vede k extrémní psychické zátěži organismu, která jedince významně poznamená. (Dědková a Macháčková in Černá a kol., 2013, s. 67)

3.4 Přihlízející

Role přihlízejícího je podstatnou složkou aktéra kyberšikany. Jeho jednání významně ovlivňuje další směřování kyberšikany. Existují různé možnosti, podle kterých lze přihlízející jedince rozdělit. Typické je rozdělení na aktivní přihlízející, kteří do kyberšikany zasáhnou, a na pasivní osoby, které nečinně přihlíží. Při aktivní činnosti jedinec buď brání oběť kyberšikany, nebo naopak svým chováním podporuje agresora v činnosti. Častější je u kyberšikany výskyt pasivních přihlízejících. (Hollá, 2013, s. 39)

Přihlízející bývají rozdělováni do šesti skupin podle jejich postojů ke kyberšikaně (Olweus, 1993, cit. dle Ševčíkové a kol., 2014, s. 133):

- a) Aktivní podporovatelé agresora
- b) Jedinci, kteří oběti sice neublíží, ale agresora v jeho činnosti podporují
- c) Osoby, které agresora podporují, ale nevykonávají žádnou podporující činnost
- d) Jedinci, kteří pouze pozorují
- e) Jedinci, kteří s šikanou nesouhlasí, ale jsou nečinní
- f) Osoby, které oběti pomáhají

Pokud se staneme přihlízejícími kyberšikaně, je nutné zakročit a oběti pomoci. Taková reakce na kyberšikanu může omezit její další šíření a ovlivnit celkový vývoj kyberšikany.

4 Prostředky kyberšikany

V kapitole jsou rozebírány jednotlivé prostředky kybernetické šikany, jako jsou sociální sítě, blogy nebo webové stránky.

Za prostředky kyberšikany jsou považována média, díky nimž dochází k uskutečňování kybernetické šikany. Jedná se o nástroje masové komunikace, které umožňují agresorovi zasílat materiál ubližující oběti. Podoba kyberšikany se liší v závislosti na tom, jaký kanál si agresor pro šíření svých útoků vybere. Autoři Hollá (2013, s. 25-26) a Rogers (2011, s. 33-35) uvádí ve svých publikacích jako média užívaná ke kyberšikaně:

- Sociální sítě
- Textové zprávy a instant messaging
- Webové stránky
- Chatovací místnosti a diskusní fóra
- Elektronickou poštu (e-mail)
- Blogy
- Fotografie, videoklipy
- Mobilní telefonáty

Podle Švestkové a kol. (2019, s. 22) se mezi prostředky kyberšikany řadí webkamery, i když se nedají označit za samotné vymezení prostoru, kde ke kyberšikaně dochází. Nicméně webkamery dokážou velmi značně ohrozit soukromí jedince. Agresor si buď sám nahrává oběť při videohovoru a dále video šíří nebo oběť donutí k natočení videa, zejména erotického charakteru. Materiál následně slouží útočníkovi k vydírání oběti.

Sociální sítě

Sociální sítě jsou webové služby, kde si uživatel založí profil a upravuje si jej podle vlastních představ a potřeb. Uživatelům umožňují komunikaci s ostatními, sdílení fotek, videí i informací nebo sledování i komentování obsahu profilu dalších osob. Na sociálních sítích lze chatovat s jedním, ale i s vícero uživateli zároveň. Mezi nejznámější sociální sítě současné doby se řadí Facebook, Instagram, Twitter, Ask.fm, TikTok, Snapchat nebo YouTube. Sociální sítě jsou rozšířeny po celém světě, a tak umožňují okamžitý kontakt i s uživateli vzdálenými tisíce kilometrů. Při neopatrném jednání na dané platformě a sdílení osobních informací se osoba může stát terčem kyberšikany. Rogers (2011, s. 34) uvádí, že je jednoduché si na sociální síti vytvořit falešný profil a s cílem zachování anonymity vystupovat pod cizí nebo vymyšlenou

identitou. Podle výzkumu Kopeckého a kol. (2015, s. 58) jsou sociální sítě nejčastějším prostředkem uskutečňování kyberšikany na dětech. Dané stanovisko potvrzuje ve svém článku i Królová (2015, on-line). Dále podle výzkumu okolo 80 % dospívajících (ve věku 17 let) v České republice využívá alespoň nějakou ze sociálních sítí (Kopecký a Szotkowski, 2019, on-line, s. 8). Proto i v rámci praktické části je významná část dotazníku věnována problematice sociálních sítí.

Textové zprávy a instant messaging

Kybernetická šikana formou klasických SMS nebo MMS zpráv může spočívat v situaci, kdy agresor zasílá oběti množství útočných, nevhodných nebo ubližujících zpráv/fotografií. (Rogers, 2011, s. 33)

Instant messaging neboli okamžité zprávy umožňují komunikaci s ostatními v synchronním čase (Šmahaj, 2014, s. 51). Řadí se zde Skype nebo ICQ. Kyberšikana na daných platformách může nabývat různých podob, typické je posílání nevhodných zpráv a fotografií agresorem (Černá a kol. 2013, s. 29).

Webové stránky

Webové stránky jsou jednotlivé on-line dostupné stránky zaměřené na určité téma, mohou být vytvořeny přímo za účelem poškození jiné osoby, nebo se přizpůsobí obsah určité, již existující stránky k šikanování oběti. (Hollá, 2013, s. 25)

Chatovací místnosti a diskusní fóra

Chatovací místnost je virtuálním prostorem, kde uživatelé formou zpráv diskutují o různých tématech. V rámci chatovacích místností se jakákoliv osoba může stát snadným terčem kyberšikany, a to např. formou pomlouvání nebo získáním a následným zneužitím důvěrných informací o oběti. Daná forma kyberšikany je typická i pro chaty on-line hraných her. (Rogers, 2011, s. 34)

Diskusní fóra fungují na stejném principu jako chatovací místnosti. Ovšem diskuze se neodehrává v reálném čase, nýbrž každý uživatel přispívá na dané téma v jiný čas – asynchronní typ komunikace. (Černá a kol., 2013, s. 30)

Elektronická pošta (e-mail)

Jedná se o způsob odesílání, přijímání a doručování pošty elektronickou formou. Založení e-mailového účtu je snadnou záležitostí a pravost zadaných údajů není snadno odhalitelná. Pouhým jedním stisknutím ikony „odeslat“ lze rozeslat e-mail s podtextem kyberšikany a odstartovat šíření nepravdivých informací o oběti (Šmahaj, 2014, s. 50).

Blogy

Blogem se rozumí osobní on-line stránka, která se zaměřuje na určité téma (Šmahaj, 2014, s. 51-52). Příspěvky na blogu mohou urážet a poskytovat nepravdivé informace o jiné osobě. Činnost autora na blozích může číst, zhlížet i komentovat kdokoliv a kdykoliv.

Fotografie a videoklipy

Prostřednictvím mobilních telefonů lze pořídit a následně šířit fotografie i videa. Častou formou šíření pořízených fotografií a videí prostřednictvím mobilních telefonů je tzv. „happy slapping.“ Oběť je fyzicky napadena neznámými útočníky a pořízené video je poté dále šířeno pomocí různých médií. (viz dále v kapitole 5.7)

Mobilní telefonáty

V dnešní době vlastní mobilní telefon téměř každý včetně malých dětí, a tak prostřednictvím něj dochází poměrně snadno ke kyberšikaně. Ta je uskutečňována např. formou opakovaného prozvánění oběti, a když oběť mobilní telefon zvedne, obvykle se nikdo zpět neozve.

5 Vybrané projevy kyberšikany

Pátá kapitola je zaměřena na jednotlivé vybrané projevy kybernetické šikany jako je kyberpronásledování, happy slapping nebo impersonace.

Existují různé projevy elektronické agrese, které se při splnění všech potřebných kritérií dají považovat za kybernetickou šikanu. Podle Černé a kol. (2013, s. 25) se mezi projevy kyberšikany řadí:

- Kyberstalking
- Flaming
- Impersonace, krádež hesla
- Pomlouvání
- Odhalení a podvádění
- Vyloučení a ostrakizace
- Happy slapping

Kyberstalking

Rogers (2011, s. 35) definuje kyberstalking následovně: „*Opakované a intenzivní obtěžování a ponižování, které zahrnuje výhrůžky nebo zastrašování.*“

Agresor obvykle zasílá oběti množství nevyžádaných zpráv, které jsou oběti útoku nepříjemné a uvádí ji do permanentního strachu. Obvykle jde o jednosměrnou komunikaci ze strany agresora. Kyberstalking je podobný pojmu kyberharašení a hranice mezi nimi bývá častokrát nejasná. O kyberstalking se zpravidla jedná, když se oběť útoků bojí o svou bezpečnost. (Černá a kol., 2013, s. 26)

Flaming

Jedná se o hádku vyvolanou útoky agresora směřovanými na oběť v prostředí virtuálního světa (Černá a kol., 2013, s. 26). Podle Hollé (2016, s. 23) je úkolem agresora vtáhnout oběť do hádky a zajistit u ní podobně agresivní a často i vulgární způsob komunikace.

Impersonace a krádež hesla

V případě projevu kybernetické šikany impersonací dochází k situaci, kdy se kyberagresor vydává přímo za oběť svého útoku (Černá, 2013, s. 25). Agresor může využít množství různých způsobů, jak impersonace docílit. Hollá (2016, s. 23) ve své publikaci uvádí, že jednou z možností impersonace je zasílání nevhodných zpráv jménem oběti ostatním osobám.

Pomlouvání

Stejně jako v reálném životě, tak i ve virtuálním světě se setkáváme s pomlouváním určité osoby. Jedná se o šíření nepravdivých, hanlivých zpráv elektronickou formou o oběti s cílem ji poškodit a ublížit. Oproti klasickému pomlouvání u kyberšikany hraje výraznou roli faktor publicity, kdy se nepravdivé informace šíří mezi další osoby daleko rychleji.

Odhalení a podvádění

Odhalení, anglicky outing, je zveřejňování a následné šíření soukromých informací o oběti mezi další uživatele (Šmahaj, 2014, s. 48). Řadí se zde šíření fotografií, videí, zpráv i celých konverzací. Za účelem nějakého odhalení je častokrát zapotřebí oběť určitým způsobem podvést, aby byly získány důvěrné informace.

Vyloučení a ostrakizace

Projev kyberšikany formou vyloučení, anglicky exclusion, je charakteristický záměrným vyřazením oběti z určitého sociálního uskupení. Elektronická ostrakizace je založena na vyloučení určitého člena z on-line kolektivu/skupiny. Zejména děti a dospívající nesou vyloučení z on-line kolektivu těžce. (Černá a kol., 2013, s. 25)

Happy slapping

„Happy slapping“ neboli „veselé/spokojené fackování“ je plánované nahrávání a následné sdílení videí, na kterých je oběti ubližováno.

Jako první „happy slapping“ je označován případ z londýnského metra z konce roku 2004, kdy byl fyzicky napaden mladý muž skupinou osob. Aktéři útoku, včetně kameramana, byli odsouzeni k trestu odnětí svobody. Trend „happy slappingu“ se vzápětí dostal i do České republiky, kdy skupina útočníků napadala náhodné oběti a pořízený videozáznam z napadení zveřejňovala. Členové organizované skupiny s názvem Plameňák byli pozatýkáni Policií České republiky. (Kohout a Karchňák, 2016, s. 48)

6 Prevence a intervence kyberšikany

Šestá a zároveň poslední kapitola teoretické práce je zaměřena na činnost rodičů, škol a dalších vybraných institucí, organizací nebo projektů v rámci prevence i intervence kyberšikany.

Pro potřeby bakalářské práce se prevencí kyberšikany rozumí předcházení jejímu vzniku a intervencí se rozumí zásah poté, co problém již nastal.

6.1 Rodiče

Je obecně známo, že děti a mládež v dnešní době tráví u ICT nemalé množství času. Moderní informační a komunikační technologie nabízí dětem a dospívajícím možnost komunikace se svým okolím a získávání nových informací. Samotný mobilní telefon nebo internet není zdrojem kybernetické šikany. Rodiče svým zákazem používat jejich dětem dané moderní technologie můžou docílit pouze toho, že může dojít k sociálnímu vyloučení jedince. (Vágnerová a kol., 2011, s. 97-98)

A jak dále uvádí Vágnerová a kol. (2011, s. 98): „*Děti si velmi rychle najdou jiný způsob šikany a jiné prostředky, které použijí proti své oběti.*“

Místo samotného zakazování trávit čas dětem u mobilního telefonu, zejména na internetu, je důležitější komunikace mezi dítětem a rodičem. Důležité je bavit se o tom, co dítě na internetu dělá, o nástrahách moderních technologií nebo o samotné kyberšikaně. Takové rozhovory pomohou dítěti v případném svěření se rodiči s kyberšikanou a mohou ji řešit společnými silami. (Dědková a Ševčíková in Černá a kol., 2013, s. 128)

Pokud rodič zjistí, že je jeho dítě obětí kybernetické šikany, musí situaci co nejrychleji a nejefektivněji řešit. Rogers (2011, s. 9-10) doporučuje podniknout následující kroky k ukončení kyberšikany:

- Okamžitě ukončit veškerý kontakt mezi útočníkem a obětí
- Neodpovídat na zprávy agresora
- Zamezit přístup útočníka k oběti kybernetické šikany
- Zablokovat agresora, případně jej nahlásit u poskytovatele služby
- Pořídit si co nejvíce usvědčujících důkazů
- Oznamit útok příslušným orgánům
- Seznámit se situací školu, kterou oběť navštěvuje, a začít spolupracovat s odborníky

6.2 Škola

Kyberšikana odehrávající se v prostředí on-line světa bývá v určitých případech propojena s šikanou tradiční páchanou zejména ve školním prostředí (Kopecký, 2019, on-line). Proto i škola je činnou institucí v rámci řešení problematiky kybernetické šikany.

Prevence se zaměřuje na to, aby se kybernetické šikaně předcházelo a nedocházelo k jejímu výskytu. Do prevence se řadí výchovné, poradenské, ale také vzdělávací aktivity, které si kladou za cíl předcházení kyberšikaně. Prevence kyberšikany na školách se dělí na specifickou a nespecifickou. Nespecifická prevence přispívá ke kladným vztahům mezi jedinci jednotlivých sociálních skupin – škol a tříd. Specifická prevence se dělí na tři části, a to na všeobecnou, selektivní a indikovanou. V rámci všeobecné specifické prevence se uskutečňují projekty, besedy a jiné činnosti určené všem žákům. Naopak prevence selektivní již není zaměřena na všechny žáky, ale pouze na ty, u kterých hrozí riziko vzniku kyberšikany nebo jiných sociálně patologických jevů. Poslední skupinou, která patří do specifické prevence v rámci škol, je prevence indikovaná. V rámci ní se řeší situace ve školním prostředí, kde ke kybernetické šikaně již došlo. (Kopecký a Szotkowski, 2017, on-line, s. 8)

Podle Kopeckého a Szotkowskiho (2017, on-line, s. 11-13) existují určité kroky, které by měla škola při objevení kyberšikany učinit:

- Utišení oběti a zajištění jejího bezpečí
- Zajištění veškerých údajů, které kyberšikanu dokazují
- Situaci se vždy zabývat
- O kyberšikaně obeznámit rodiče
- Prodiskutování situace s dalšími institucemi
- Po prošetření kyberšikany trvat na finálním stanovisku všech činných subjektů v rámci řešení dané problematiky (rodiče, Policie České republiky, PPP apod.)
- Zvolit ideální opatření zabraňující pokračování kyberšikany
- Realizování preventivních programů a opatření, pečování o pozitivní vztahy mezi žáky ve třídě

6.3 Další vybrané instituce, organizace a projekty činné v problematice kyberšikany

V České republice existují instituce, organizace a projekty, jejichž předmětem zkoumání a řešení je právě problematika kyberšikany, a to jak její prevence, tak i intervence.

Pedagogicko-psychologická poradny

Pedagogicko-psychologické poradna (dále jen PPP) je školské poradenské zařízení, které je zřízeno v každém regionu České republiky. V rámci Olomouckého kraje se hlavní pracoviště PPP nachází v Olomouci, Šumperku, Prostějově, Přerově a Jeseníku. PPP se zaměřují na poradenství, intervenci a také na diagnostickou a metodickou činnost u dětí a dospívajících. (PPP a SPC Olomouc, 2022, on-line)

Služby PPP jsou bezplatné a kontaktovat je může rodič dítěte nebo samotný zletilý žák. Kromě řešení výukových potíží nebo posuzování školní zralosti, se PPP také zabývají výchovnými problémy, projevy rizikového chování a také šikanou i kyberšikanou. (Vágnerová a kol., 2011, s. 133)

Střediska výchovné péče

Podle Národního ústavu pro vzdělávání České republiky patří Střediska výchovné péče (dále jen SVP) mezi školská zařízení, která od roku 1991 nabízejí poradenské, diagnostické a preventivně-výchovné služby určené dětem, žákům, jejich rodinám a školám. Cílem SVP je snaha o zamezení vzniku a rozvoje rizikových projevů chování u dětí a dospívajících. Pokud již k rizikovému chování jedince dojde, SVP se snaží o zamezení dalšího rozvoje a odstranění jeho příčin a následků. Ideálem je dle SVP zdravý rozvoj osobnosti dítěte. SVP existují v České republice ve třech možných formách – ambulantní, stacionární a internátní. (NÚV, 2022, on-line)

Minimalizace šikany

Minimalizace šikany je projekt, který se zaměřuje na pořádání programů pro základní a střední školy. Projekt se snaží o zamezení tradiční i kybernetické šikany a také snižování jejich případných následků. Cílem programu je změnit postoj a citlivost všech učitelů na kyber/šikanu a naučit je dané jevy rozpoznávat a účinně řešit v raném stádiu. Program se zaměřuje na vzdělávání všech pedagogů i vedení školy. Dále si Minimalizace šikany klade za cíl zavést účinná preventivní pravidla a naučit žáky sebeobraně před projevy šikany. Projekt je rozdělen do dvou fází, kdy v první fázi pedagogové získávají potřebné znalosti o tradiční i kybernetické

šikaně. V druhé fázi projektu spolupracuje se školou lektor, který společně s učiteli tvoří vlastní preventivní program školy. (Rogers, 2011, s. 14-15)

E-Bezpečí

E-Bezpečí je neziskový projekt, který pořádá Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Kromě kyberšikany je projekt zaměřen na další problematiku jevy, s nimiž se jedinec setkává v souvislosti s činností na internetu. Projekt E-Bezpečí pořádá preventivní aktivity pro žáky, učitele i rodiče. Další aktivitou projektu je také výzkumná a také intervenční činnost zabývající se problematikou kyberšikany. (Kopecký a kol., 2015, s. 120-122)

Linka bezpečí

Linka bezpečí je neziskové občanské sdružení, jehož cílem je pomáhat dětem a dospívajícím v těžkých životních situacích jako je i kyberšikana. Kromě okamžité pomoci na telefonním čísle 116 111, poskytuje sdružení komunikaci s klientem prostřednictvím chatu a e-mailu (pomoc@linkabezpeci.cz). Linka bezpečí pořádá i preventivní programy zaměřené na rozvoj péče o psychické zdraví dětí a dospívajících. (Linka bezpečí, 2022, on-line)

PRAKTICKÁ ČÁST

7 Cíl práce

Cíl práce sestává z jednoho hlavního cíle, který je dále rozčleněn na tři dílčí cíle.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit a zanalyzovat, jaká je situace v oblasti problematiky kybernetické šikany z pohledu žáků středních škol v Hranicích.

7.1 Dílčí cíle

1. Zjistit vztah žáků středních škol v Hranicích k ICT.
2. Zjistit aktuální stav četnosti výskytu kyberšikany a četnosti jednotlivých prostředků sloužících k uskutečňování kybernetické šikany u žáků středních škol v Hranicích.
3. Zjistit aktuální stav orientace žáků středních škol v Hranicích v oblasti prevence kybernetické šikany.

7.2 Výzkumné otázky

1. Jaký mají žáci středních škol v Hranicích přístup k moderním informačním a komunikačním technologiím a jakou nejčastější aktivitu vykonávají na internetu?
2. Znájí žáci středních škol v Hranicích pojem kyberšikana a jaké mají s kyberšikanou zkušenosti?
3. Jak jsou žáci středních škol v Hranicích informováni o možnostech prevence v oblasti problematiky kyberšikany?

7.3 Hypotézy

Všechny hypotézy jsou ověřovány testem nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Jedná se o kontingenční tabulku, která obsahuje pouze dva řádky a dva sloupce.

H₀₁: Pohlaví žáka nemá vliv na průměrný denní čas strávený na sociálních sítích.

H_{A1}: Pohlaví žáka má vliv na průměrný denní čas strávený na sociálních sítích.

H02: Pohlaví žáka nemá vliv na to, jestli je pro něj důležité dbát na ochranu soukromí při užívání sociálních sítí.

HA2: Pohlaví žáka má vliv na to, jestli je pro něj důležité dbát na ochranu soukromí při užívání sociálních sítí.

H03: Pohlaví žáka nemá vliv na znalost případu kyberšikany z okolí.

HA3: Pohlaví žáka má vliv na znalost případu kyberšikany z okolí.

H04: Pohlaví žáka nemá vliv na to, zda se jako první svěří své/mu kamarádce/kamarádovi s tím, že se stal obětí kybernetické šikany.

HA4: Pohlaví žáka má vliv na to, zda se jako první svěří své/mu kamarádce/kamarádovi s tím, že se stal obětí kybernetické šikany.

8 Zahájení, průběh a zpracování výzkumu

Dotazníkové šetření probíhalo v Hranicích. Hranice jsou město, které leží v jihovýchodní části Olomoucké kraje. Přímo ve městě se nachází celkem čtyři základní školy a pět středních škol – Gymnázium Hranice, Střední zdravotnická škola Hranice, Střední průmyslová škola Hranice, Střední odborná škola Hranice a Střední lesnická škola Hranice.

Tvorba praktické části byla zahájena na základě pilotáže, kdy byly formou rozhovoru s žákem maturitního ročníku střední školy získány informace potřebné pro tvorbu dotazníku. Po pilotním průzkumu následoval předvýzkum, kdy byla první verze dotazníků vyplněna patnácti žáky středních škol. Na základě připomínek byl dotazník upraven do konečné podoby, která je uvedena v příloze práce. Dotazníkové šetření spadá do skupiny kvantitativní metody výzkumu.

Po vytištění 200 kusů dotazníků následovalo oslovení jednotlivých ředitelů všech pěti středních škol v Hranicích formou e-mailu. Všichni ředitelé s anonymním dotazníkovým šetřením souhlasili. Po dohodě s řediteli jednotlivých škol jsem tištěné dotazníky do škol donesla a po jejich vyplnění si pro ně přišla. Sběr dat z dotazníkového šetření probíhal ve dvou měsících, a to prosinci roku 2022 a lednu roku 2023. Osloveno bylo celkem 200 žáků maturitních ročníků středních škol v Hranicích. Došlo k navrácení 160 kusů, tedy návratnost činila 80 %. K vyplnění dotazníku byla kromě ochoty žáka účastnit se dotazníkového šetření i studijní podmínka. Aby osoba mohla dotazník vyplnit, musela být žákem čtvrtého ročníku maturitního oboru jakékoliv střední školy v Hranicích. Maturitní ročník byl stanoven z důvodu toho, že vybrané otázky dotazníku jsou zaměřeny na období jejich studia na střední škole. Čtvrtý ročník zaručuje nejdelší možné sledované období, tedy zpravidla období čtyř let.

Po navrácení všech vyplněných dotazníků bylo zahájeno zpracovávání výzkumu. Jednotlivé dotazníky byly očíslovány a postupně heslovitě přepisovány do tabulkového softwaru Microsoft Excel. V programu Microsoft Excel docházelo k analýze dat pomocí různých funkcí, které Excel nabízí. Z jednotlivých získaných dat byly tvořeny grafy a tabulky uvedené v podkapitole 8.2. Tabulky obsahující absolutní i relativní četnosti společně se stručným komentářem jsou součástí vyhodnocování všech 20 položek dotazníku a jsou koncipovány jako souhrnný přehled o odpovědích všech respondentů dohromady. Naopak o grafy absolutních četností (zaměřené na ženy/muže) jsou doplněny jen položky, které následně slouží pro ověření jednotlivých hypotéz a také položky, které v případech zkoumání z hlediska pohlaví mohou přinést zajímavé výsledky. V rámci komentáře grafů absolutních četností žen/mužů je většina výsledků přepočítávána i na relativní četnosti, tedy na hodnoty, které vždy po sečtení dají

dohromady 100 % žen a 100 % mužů. Shrnutí výsledků formou odpovědí na hlavní cíl, jednotlivé dílčí cíle a výzkumné otázky je uvedeno v podkapitole 8.4.

Dotazník obsahoval 20 položek různého charakteru. Součástí byly jak otevřené, polouzavřené, tak i uzavřené položky, nechyběly ani položky filtrační. A jak uvádí Chráska (2016, s. 164), jednotlivé položky dotazníkového šetření musí být jasně formulované, srozumitelné a jednoznačné. Při tvorbě dotazníku jsem se snažila dbát na veškeré zásady dobrého dotazníku.

První dvě otázky dotazníku se zaměřují na obecné informace o respondentovi, a to pohlaví a věk. Další tři otázky se věnují tématům úzce spojeným s kyberšikanou – vlastnění zařízení určené ke komunikaci, přístup na internet v domácnosti a nejčastější činnost vykonávaná na internetu. Položky 6-9 se zaměřují na využívání sociálních sítí, které bývají označovány za nejčastější prostředek k uskutečňování kyberšikany. Hlavní část dotazníku, položky 10-15, zkoumá samotnou problematiku kybernetické šikany. Dotazník je zakončen položkami týkajícími se prevence kyberšikany, strachem respondenta z toho, že se stane obětí a případným svěřením se s tím, že se stal respondent obětí kybernetické šikany.

8.1 Charakteristika respondentů

Do vyplňování dotazníkového šetření byli zapojeni žáci maturitních ročníků ve věku od osmnácti do dvaceti let. Zařazení osob daného věku do vývojové periodizace je podle různých odborníků mírně odlišné. Říčan (2006, s. 54-55) ve své periodizaci jedince ve věku 15-20 řadí mezi adolescenty a osoby ve věku 20-30 do období mladé dospělosti. Výzkum se zaměřuje na žáky v období studia na střední škole, tudíž zejména žáky adolescentního věku. Jen 2 % respondentů při šetření dosáhly věku 20 let.

Období adolescence je charakteristické intenzivním rozvojem sociálních vazeb. Jedinec touží být členem mnoha sociálních skupin. Touha po společenském a partnerském životě je zapříčiněna citovým odpoutáváním se od rodičů. Adolescentovo sebevědomí výrazně zvyšuje pochvala od jiné osoby, naopak neúspěch jedincovo sebevědomí může výrazně poškodit. (Šimíčková-Čížková a kol., 2010, s. 129)

Pro jedince je důležité členství ve vrstevnické skupině. Nejedná se pouze o kontakt osobní, adolescentům dopomáhají ke kontaktu se svými vrstevníky sociální sítě. I komunikace přes sociální sítě v dnešní době výrazným způsobem ovlivňuje rozvoj sociálních vazeb a tvorbu vrstevnických a jiných sociálních skupin.

8.2 Získaná data z dotazníků

Položka 1 – Uveďte Vaše pohlaví:

Tabulka 1 Pohlaví respondentů

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Žena	87	54
Muž	73	46
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že výzkumný vzorek tvořilo z hlediska relativní četnosti 54 % žen a 46 % mužů. Absolutní četnost činila 87 žen a 73 mužů, celkem se tedy dotazníkového šetření zúčastnilo 160 respondentů. Respondenti ženského pohlaví převyšovali respondenty pohlaví mužského, a to o počet čtrnácti osob.

Do uzavřené otázky dotazníkového šetření byly zařazeny jen dvě možné odpovědi, a to žena a muž. Vědomě došlo k vynechání možnosti „Jiné:“. Důvodem k vynechání položky bylo zjištění předvýzkumu. Respondenti v rámci něj ve vtipu volili možnost „Jiné:“. Po dohodě s vedoucím práce došlo k vynechání položky.

Položka 2 – Uveďte prosím Váš věk:

Tabulka 2 Věková struktura respondentů

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
18	83	52
19	74	46
20	3	2
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

Druhá položka dotazníku byla směřována na věk jednotlivých respondentů. Vzhledem k tomu, že výzkumný vzorek tvořili žáci maturitních ročníků středních škol v Hranicích, jako nejčtenější věk se předpokládalo 18 a 19 let. To potvrdilo i samotné výzkumné šetření, kdy celkem 52 % dotazovaných bylo ve věku 18 let, 46 % dotazovaných ve věku 19 let a pouhé dvě procenta respondentů dosáhly již věku 20 let.

Položka 3 – Vlastníte nějaké zařízení určené ke komunikaci jako je mobilní telefon, tablet, notebook nebo počítač? (Zaškrtněte ANO, pokud vlastníte alespoň jedno takové zařízení.)

Tabulka 3 Vlastnění zařízení

Vlastnění zařízení určeného ke komunikaci	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	160	100
Ne	0	0
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

Jak vyplývá z výše uvedené tabulky, tak všech 160 respondentů (100 %) uvedlo, že vlastní alespoň jedno zařízení určené ke komunikaci.

Položka 4 – Máte doma k dispozici přístup na internet?

Tabulka 4 Přístup na internet

Přístup na internet v domácnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	159	99,4
Ne	1	0,6
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

Podobná situace jako u položky 3 nastala i u položky 4. Položka zjišťovala, zda má respondent doma k dispozici internetové připojení. Celkem 99,4 % žáků v rámci výzkumného vzorku uvedlo, že v rámci domácnosti má přístup na internet. Pouze jeden respondent uvedl, že v rámci domácnosti nemá k dispozici internetové připojení. Jedná se o relativní četnost 0,6 %.

Položka 5 – Kterou z těchto činností děláte na internetu nejčastěji?

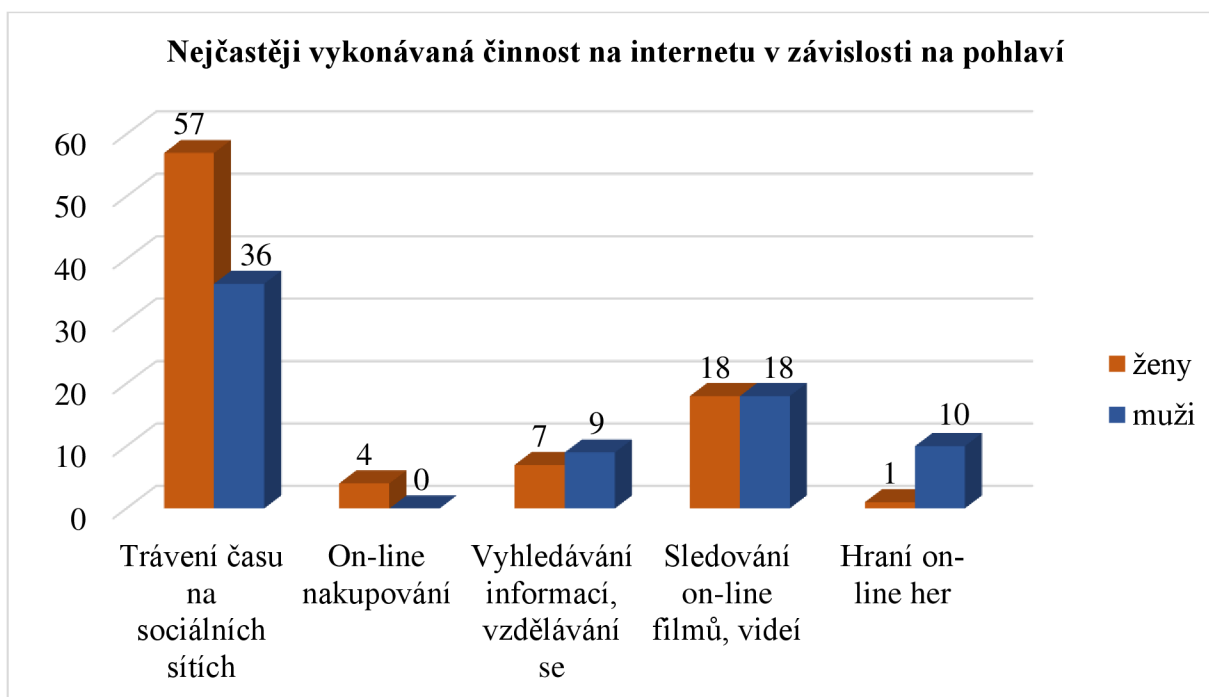
Tabulka 5 Činnosti na internetu

Nejčastější činnost na internetu	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Trávení času na sociálních sítích	93	58
On-line nakupování	4	3
Vyhledávání informací, vzdělávání se	16	10
Sledování on-line filmů, videí	36	23
Hraní on-line her	11	7
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

Položka 5 se soustředila na to, co respondenti dělají na internetu nejčastěji. Konkrétně 58 % osob ze 160 dotázaných, uvedlo, že tráví nejvíce času na sociálních sítích. Druhou nejčastější aktivitou, kterou zvolilo 23 % respondentů, je sledování on-line filmů a videí. Celkem 10 % respondentů odpovědělo, že tráví nejvíce času na internetu vyhledáváním informací, vzděláváním se, 7 % hraním on-line her a jen 2 % respondentů on-line nakupováním.

Graf 1 Činnosti na internetu v závislosti na pohlaví

Zdroj: vlastní

Při zaměření se na výsledky položky 5 z hlediska závislosti na pohlaví, dojdeme k závěru, že 57 žen (65,5 % žen z řad dotázaných žen) a 36 mužů (49,3 % z řad dotázaných mužů) uvedlo, že tráví na internetu nejvíce času na sociálních sítích. 10 mužů (13,7 %) uvedlo, že nejvíce času

na internetu tráví formou hraní on-line her. U žen tomu bylo pouhé 1,1 %, tedy 1 žena. Poměrně časté je sledování on-line filmů a videí. U obou pohlaví 18 osob. Žádný muž neuvedl on-line nakupování jako nejčastější aktivitu, kterou vykonává na internetu, zatímco 4 ženy ano (4,6 %). Poměrně vyrovnané výsledky přinesla odpověď vyhledávání informací a vzdělávání se.

Položka 6 – Kolik času průměrně **denně** strávíte na sociálních sítích?
(lze dohledat v nastavení většiny aplikací)

Pokud je Vaše odpověď „Nemám sociální síť“, tak na otázku č. 7 a 8 prosím neodpovídejte a pokračujte otázkou č. 9.

Tabulka 6 Průměrný denní čas strávený respondenty na sociálních sítích

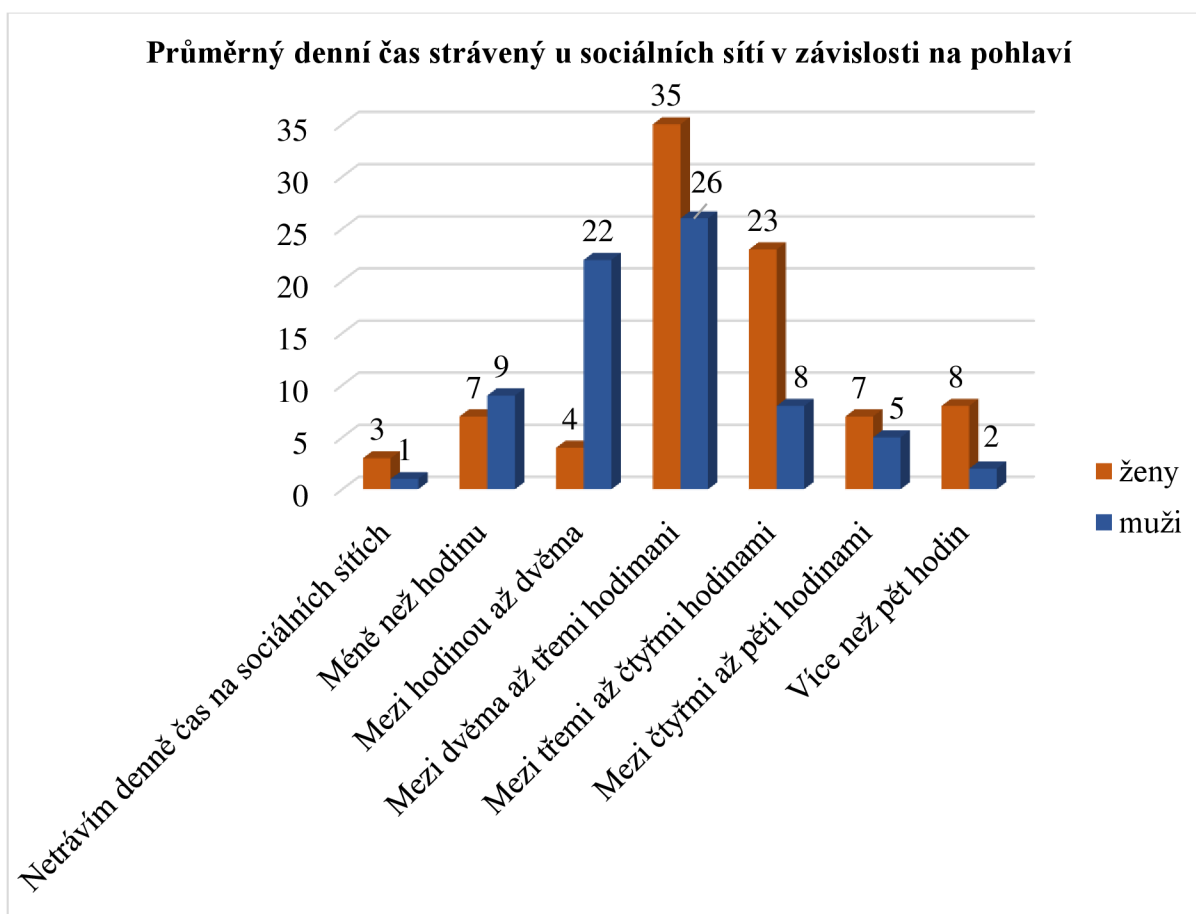
Průměrný denní čas strávený respondenty na sociálních sítích	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Nemám sociální síť	0	0
Netrávím denně čas na sociálních sítích	4	3
Méně než hodinu	16	10
Mezi hodinou až dvěma	26	16
Mezi dvěma až třemi hodinami	61	38
Mezi třemi až čtyřmi hodinami	31	19
Mezi čtyřmi až pěti hodinami	12	8
Více než pět hodin	10	6
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

Položka 6 byla zaměřena na průměrný denní čas, který respondent stráví u sociálních sítí. Největší počet respondentů, a to 38 %, uvedlo, že průměrně denně stráví na sociálních sítích mezi dvěma až třemi hodinami. 19 % dotázaných zvolilo možnost mezi třemi až čtyřmi hodinami. Pouze 3 % respondentů uvedlo, že na sociálních sítích denně netráví čas, naopak 6 % tráví na sociálních sítích průměrně denně i více než pět hodin.

Podle průzkumu z roku 2022 společnosti AMI Digital český občan průměrně denně stráví dvě a třičtvrtě hodiny používáním sociálních sítí (AMI Digital, 2022). I v rámci našeho dotazníkového šetření časové rozmezí dvou až tří hodin denně strávených u sociálních sítí zvolilo nejvíce respondentů.

Graf 2 Denní doba strávená na sociálních sítích v závislosti na pohlaví

Zdroj: vlastní

Položka 6 byla podrobena i zkoumání z hlediska výsledků v závislosti na pohlaví. Celkem 3 ženy (3,4 % z řad žen) uvedly, že na sociálních sítích denně netráví čas. U mužů pouze 1. Méně jak hodinu průměrně denně strávenou u sociálních sítí uvedlo okolo 10 % jak mužů i žen, přesně 7 žen a 9 mužů. Propastný rozdíl je zaznamenán u odpovědi, kde respondent uvádí, že na sociálních sítích stráví mezi hodinou až dvěma – dívky pouze 4, naopak mužů 22. Největší relativní četnost, a to u obou pohlaví, byla zaznamenána u času stráveného denně na sociálních sítích, který se pohybuje okolo dvou až tří hodin. U žen hodnota činila 40,2 % a u respondentů mužského pohlaví přes 35 %. V absolutních četnostech jde o 35 žen a 26 mužů. Mezi třemi až čtyřmi hodinami průměrně denně stráví 23 žen (okolo 26 % žen) a 8 mužů (11 % mužů). Výrazný rozdíl se projevil u možné odpovědi více než pět hodin, kdy odpověď zvolilo celkem 8 žen a jen 2 muži.

Položka 7 – Kterou ze sociálních sítí navštěvujete nejčastěji?

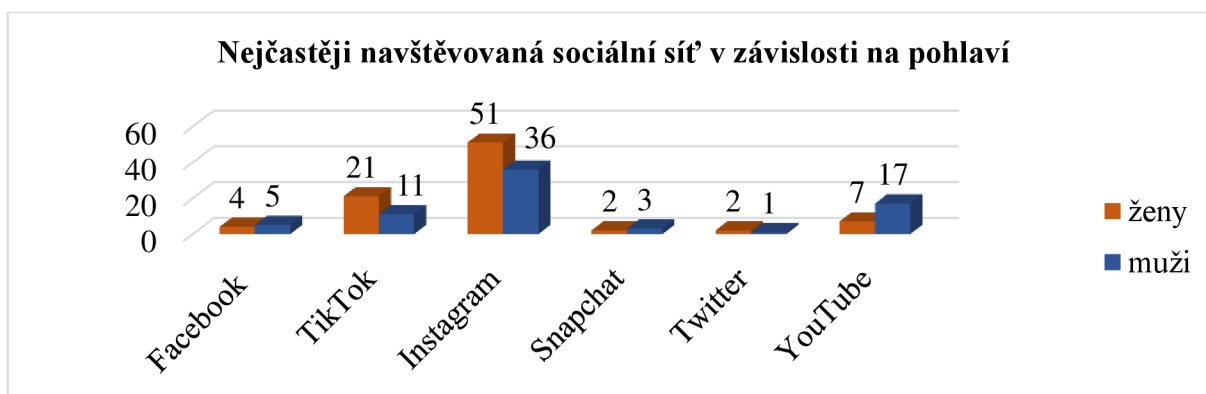
Tabulka 7 Nejčastěji navštěvované sociální sítě

Nejčastěji navštěvovaná sociální síť	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Facebook	9	6
TikTok	32	20
Instagram	87	54
Snapchat	5	3
Twitter	3	2
YouTube	24	15
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

Položka 7 se dotazovala na to, jakou ze sociálních sítí navštěvuje respondent nejčastěji. Pokud dotazovaný v předchozí položce uvedl, že nemá účet na sociálních sítích, tak na otázky 7 a 8 neodpovídal. Celkem 54 % respondentů uvedlo, že nejčastěji navštěvuje sociální síť s názvem Instagram, 20 % TikTok a 15 % dotazovaných YouTube, jakožto největší sociální síť s videoobsahem. Menší počet respondentů nejčastěji navštěvuje sociální sítě jako je Facebook, poté Snapchat nebo Twitter.

Graf 3 Navštěvování sociálních sítí v závislosti na pohlaví

Zdroj: vlastní

Z pohledu získaných hodnot v závislosti na pohlaví lze konstatovat, že dívky i chlapci nejčastěji navštěvují sociální síť Instagram. Poté 21 žen uvedlo sociální síť TikTok, tedy 24 % žen z celkového počtu respondentek. U mužů zvolilo možnost TikTok 11 osob, tedy 15 % z celkového počtu respondentů mužského pohlaví. U Facebooku, Snapchatu i Twitteru dosahují získané absolutní i relativní četnosti v závislosti na pohlaví vzájemně podobné hodnoty. Výraznější rozdíl lze spatřovat u sociální sítě YouTube, kdy ji jako nejčastěji navštěvovanou sociální síť označilo 17 mužů (přes 23 % mužů) a naopak pouze 7 žen (8 % žen).

Položka 8 – Jaký je Váš hlavní důvod pro využívání sociálních sítí?

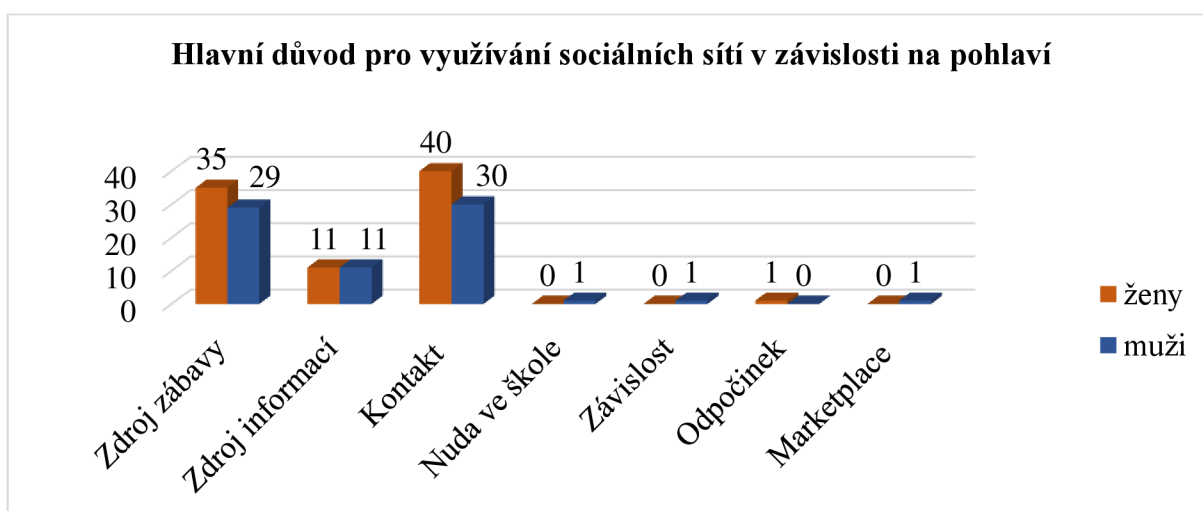
Tabulka 8 Důvody pro využívání sociálních sítí

Hlavní důvod pro využívání sociálních sítí	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Zdroj zábavy	64	40,0
Zdroj informací	22	13,8
Kontakt s ostatními	70	43,8
Nuda ve škole	1	0,6
Závislost	1	0,6
Odpočinek	1	0,6
Marketplace (možnost prodeje a nákupu věcí)	1	0,6
Celkem	160	100,0

Zdroj: vlastní

Položka 8 se zabývala tím, jaký je hlavní důvod respondenta k využívání sociálních sítí. Otázka byla polouzavřená, tudíž si respondent mohl dopsat jeho hlavní důvod pro využívání sociálních sítí. Necelých 44 % respondentů uvedlo jako hlavní důvod pro využívání sociálních sítí kontakt s ostatními uživateli, 40 % respondentů zdroj zábavy a necelých 14 % dotázaných zdroj informací. Jednotlivci z řad respondentů jako hlavní důvod pro využívání sociálních sítí uvedli jejich závislost, využívání Marketplace, odpočinek nebo nudění se ve škole.

Graf 4 Využívání sociálních sítí v závislosti na pohlaví

Zdroj: vlastní

Ženy i muži odpovídali na otázku, která byla zaměřena na jejich hlavní důvod pro využívání sociálních sítí téměř identicky. Jako hlavní důvod navštěvování sociálních sítí uvedlo 40 žen (46 % žen) a 30 mužů (přes 41 % mužů) kontakt s ostatními. Shodně okolo 40 % žen i mužů uvedlo jako důvod zdroj zábavy, konkrétně 35 žen a 29 mužů. Poté shodně 11 žen (téměř 13 % žen) a 11 mužů (přes 15 % mužů) zvolilo jako důvod zdroj informací.

Položka 9 – Je pro Vás důležité dbát na ochranu soukromí při užívání sociálních sítí?

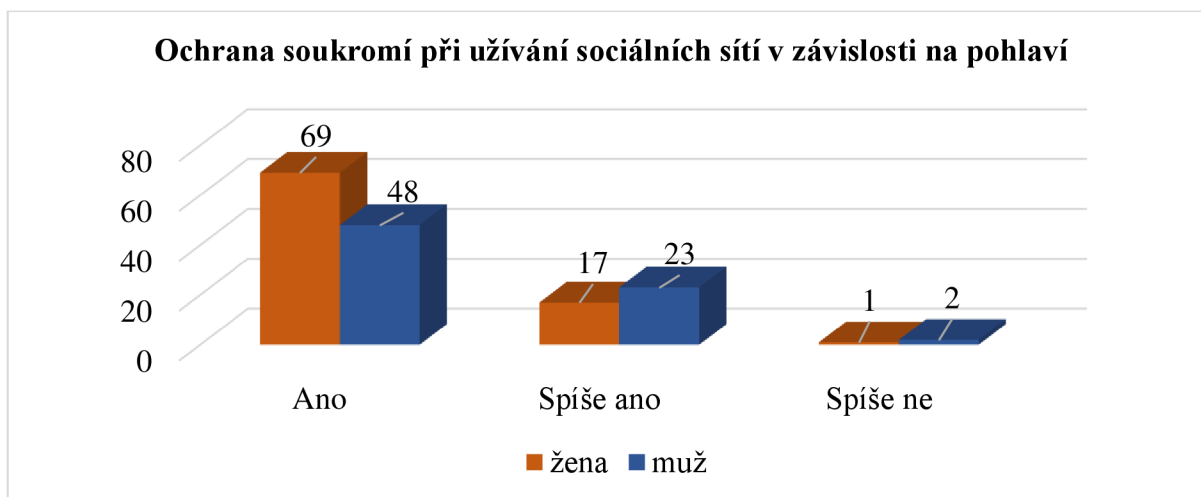
Tabulka 9 Ochrana soukromí

Ochrana soukromí při užívání sociálních sítí	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	117	73
Spíše ano	40	25
Spíše ne	3	2
Ne	0	0
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

Poslední otázka, která se věnovala problematice sociálních sítí byla zaměřena na důležitost ochrany soukromí při využívání sociálních sítí. Otázka byla koncipována formou škály Likertova typu. Celkem 73 % respondentů odpovědělo, že je pro ně důležité dbát na ochranu soukromí při užívání sociálních sítí a 25 % dotazovaných uvedlo, že je pro ně ochrana spíše důležitá. Naopak 2 %, tedy 3 osoby ze 160 respondentů, uvedly, že pro ně ochrana spíše není důležitá. Nikdo z dotazovaných neuvedl možnost, že by pro něj ochrana soukromí při využívání sociálních sítí nebyla vůbec důležitá.

Graf 5 Ochrana soukromí v závislosti na pohlaví

Zdroj: vlastní

Zde 69 žen (79 % žen) a 48 mužů (66 % mužů) uvedlo, že je pro ně ochrana soukromí při užívání sociálních sítí důležitá. Dále 17 žen (20 % žen) a 23 mužů (31 % mužů) zvolilo možnost, že je pro ně ochrana soukromí spíše důležitá. Jen 1 žena (1 % žen) a 2 muži (3 % mužů) uvedli, že pro ně ochrana soukromí při užívání sociálních sítí spíše není důležitá. Jak již vyplývá z tabulky 9, tak žádný z respondentů nezvolil možnost, že by pro něj ochrana důležitá nebyla.

Položka 10 – Setkal/a jste se někdy s pojmem kyberšikana?

Pokud je Vaše odpověď NE, tak na otázku č. 11 prosím neodpovídejte a pokračujte otázkou č. 12.

Tabulka 10 Setkání se s pojmem kyberšikana

Setkání se s pojmem kyberšikana	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	150	94
Ne	10	6
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

V položce 10 se zkoumalo, zda se respondent již setkal s pojmem kyberšikana. Celkem 94 % respondentů uvedlo, že se s pojmem setkalo. Absolutní četnost osob znalých pojmu kyberšikana je na čísle 150 z celkového výzkumného vzorku 160 respondentů. Jedná se o naprostou většinu respondentů dotazníkového šetření. Naopak 6 % dotázaných uvedlo, že se s pojmem kyberšikana ještě nesetkalo, a tak na základě filtračního charakteru otázky daných 10 respondentů neodpovídalo na položku 11.

Položka 11 – Pokud ano, v jakém období Vašeho studia to bylo poprvé?

Tabulka 11 Období prvního setkání se s pojmem kyberšikana

První setkání se s pojmem kyberšikana	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
1. stupeň základní školy	27	18
2. stupeň základní školy	117	78
Střední škola	6	4
Celkem	150	100

Zdroj: vlastní

Položka 11 nezahrnovala respondenty, kteří v předchozí položce 10 odpověděli, že se s pojmem kyberšikana nikdy nesetkali. Zjišťovalo se období studia, ve kterém se respondent setkal s pojmem kyberšikana poprvé. Více než tři čtvrtiny respondentů uvedlo, že se s termínem kyberšikana poprvé setkalo v období studia 2. stupně základní školy. Druhou nejčetnější skupinu tvořili žáci, kteří se dozvěděli o pojmu již na 1. stupni základní školy. Pouze 4 % respondentů zaznačily možnost, že se s pojmem kyberšikana setkaly až v době studia na střední škole.

Položka 12 – Víte o nějakém případě kyberšikany z Vašeho okolí, který se odehrál za dobu Vašeho studia na střední škole? (*stačí o případu pouze vědět, počítají se i případy uskutečněné mimo školní prostředí*)

Pokud je Vaše odpověď NE, tak na otázky č. 13, 14 a 15 prosím neodpovídejte a pokračujte otázkou č. 16.

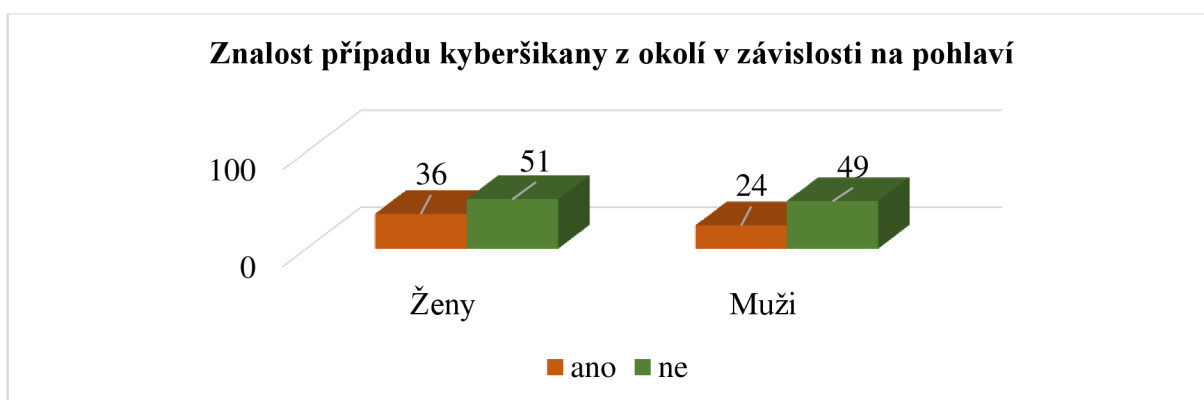
Tabulka 12 Znalost případu kyberšikany

Znalost případu kyberšikany v okolí	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	60	38
Ne	100	62
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

Další otázka se zaměřovala na zjištění, zda se respondent někdy setkal s případem kybernetické šikany za dobu studia na střední škole. Do souboru pod odpověď „Ano“ se započítávaly i případy, kdy jedinec nebyl přímým účastníkem kybernetické šikany (agresor, oběť, přihlížející), ale i případy, které se odehrály v jeho okolí a jedinec o nich ví z doslechu/z vyprávění. Respondenti, kteří se nesetkali s kyberšikanou, ať už osobně nebo v rámci svého okolí, tvořili 62 % výzkumného vzorku. Naopak jedinci, kteří se účastnili výzkumného šetření a s kyberšikanou mají osobní zkušenost nebo alespoň o případu ze svého okolí vědí zastávali 38 %.

Graf 6 Kyberšikana v okolí v závislosti na pohlaví

Zdroj: vlastní

Položka 12 byla podrobena i zkoumání výsledků v závislosti na pohlaví. Celkem 36 dívek (41 % dívek) uvedlo, že se ve svém okolí setkalo s případem kyberšikany. U mužů byla získaná hodnota nižší – 24 mužů (33 % mužů).

Položka 13 – Jaká byla Vaše role?

Tabulka 13 Role respondentů

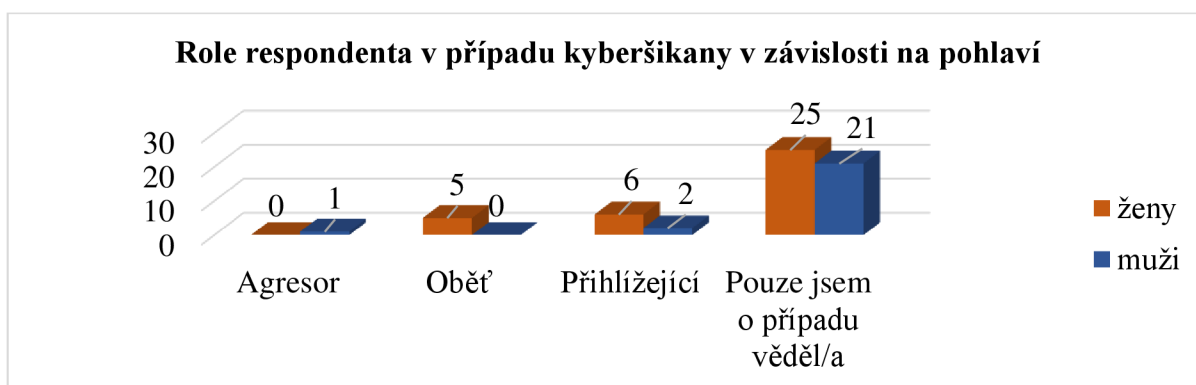
Role v případě kyberšikany z okolí	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Agresor	1	2
Oběť	5	8
Přihlízející	8	13
Pouze jsem o případu věděl/a	46	77
Celkem	60	100

Zdroj: vlastní

Na položku 13 odpovídali jen respondenti, kteří na položku 12 odpověděli „Ano“. V rámci této otázky se zjišťovalo, jakou roli v rámci případu kybernetické šikany respondent zastával. Více než tři čtvrtiny respondentů (77 %) nebylo přímými účastníky kyberšikany, ale o případu ze svého okolí za dobu studia na střední škole pouze vědělo z doslechu/z vyprávění. Při zaměření se na přímé účastníky kybernetické šikany za dobu jejich studia na střední škole dojdeme k počtu 14 jedinců z celkového výzkumného vzorku 160 osob. Celkem 13 % z vyfiltrovaného souboru tvořili respondenti, kteří v rámci kyberšikany zastávali roli přihlízejícího. K roli oběti se přiznalo 8 % respondentů a k roli agresora 2 % (pouze jeden člověk).

V rámci celkového výzkumného vzorku 160 respondentů se 14,4 % z nich stalo za dobu studia na střední škole přímými účastníky kyberšikany.

Graf 7 Role v závislosti na pohlaví

Zdroj: vlastní

Nejčetnější skupina, a to 25 žen (69 % žen) a 21 mužů (88 % mužů), uvedla, že o případu ze svého okolí ví pouze z doslechu/z vyprávění. Celkem 6 žen (17 % žen) a 2 muži (8 % mužů) uvedlo, že zastávali roli přihlízejícího. Roli oběti v případě kyberšikany zvolilo 5 žen (14 % žen), ale žádný muž. Naopak roli agresora nevolila žádná žena, ale 1 muž. (Zde jsou relativní četnosti žen/mužů vypočítávány ze souboru 60 osob, které uvedly, že o případu z okolí ví.)

Položka 14 – Jaký prostředek byl k uskutečňování kyberšikany využit? (*můžete zaškrtnout/vypsát více odpovědí*)

Tabulka 14 Prostředky kyberšikany

Prostředky využité k uskutečňování kyberšikany	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Sociální sítě	49	66
Textové zprávy, mobilní telefonáty	20	27
Webové stránky	2	3
Chatovací místnosti a diskusní fóra	2	3
Elektronická pošta (e-mail)	1	1
Blogy	0	0
Jiné	0	0

Zdroj: vlastní

Položka 14 byla stále filtrační otázkou položky 12, odpovídali tedy jen jedinci, kteří se setkali s kyberšikanou. Zde jsme se zaměřili na to, jaký prostředek byl k uskutečnění kyberšikany využit. Respondent mohl vybrat/vypsát více možných odpovědí. Jednalo se o polouzavřenou otázku. Jako nejčastěji využívaný prostředek k uskutečňování kyberšikany v rámci výzkumného vzorku vyšly sociální sítě se 66 %. Druhým nejčastějším prostředkem byly textové zprávy a mobilní telefonáty. V malém množství případů se jednalo i o využívání webových stránek, chatovacích místností, diskusních fór a elektronické pošty (e-mailu).

Ve 49 z celkového počtu 60 zaznamenaných případů využíval agresor jako prostředek k uskutečňování kyberšikany sociální sítě. V rámci zaznamenaných případů daného výzkumného vzorku byly jako prostředek kyberšikany sociální sítě využity v necelých 82 % případů, ať už samostatně, nebo v kombinaci s jiným prostředkem kyberšikany.

Položka 15 – Pokud víte, jakým způsobem byl případ kyberšikany vyřešen, tak jej prosím níže stručně uveďte:

Tabulka 15 Vyřešení kyberšikany

Způsob vyřešení případu	
Škola (činnost učitele, ředitele, školního psychologa)	7
Přestup oběti na jinou školu	5
Policie	3
Nahlášení a vymazání falešného profilu	1
Oběť si situaci s agresorem vyřešila sama	2
Nečinnost agresorů	1
Nebyl vyřešen	4
Sebevražda oběti	2

Zdroj: vlastní

Stejně jako na dvě předchozí položky, tak i na položku 15 odpovídali jen někteří respondenti. Na otevřenou otázku odpovědělo pouze 25 respondentů z celkového počtu 60 respondentů, kteří byli přímými účastníky kyberšikany nebo o případu ze svého okolí za dobu studia na střední škole věděli z doslechu/z vyprávění. Největší počet uvedených způsobů vyřešení případů kyberšikany byl v rukou činnosti zaměstnanců školy. Jednalo se o činnost učitele, ředitele nebo školního psychologa. Součástí většiny případů, která vyřešila škola, byla třídní/ředitelská důtka nebo snížení stupeň z chování v rámci pololetního/závěrečného vysvědčení agresora. Dalším uvedeným způsobem vyřešení případu kyberšikany byl přestup oběti na jinou střední školu – jednalo se i o případy, kdy agresor navštěvoval stejnou školu jako oběť. Některé případy byly v rukou řešení Policie ČR, jiné byly ukončeny nečinností agresora nebo nahlášením a vymazáním falešného profilu. Dva respondenti uvedli, že si oběť s agresorem situaci vyřešila sama, stejný počet respondentů uvedl, že kyberšikana skončila sebevraždou oběti. V rámci dotazníkového šetření byly zjištěny i čtyři případy, které prozatím nebyly vyřešeny.

Položka 16 – Víte o tom, že existují organizace/sdružení apod., které se zaměřují na prevenci kyberšikany?

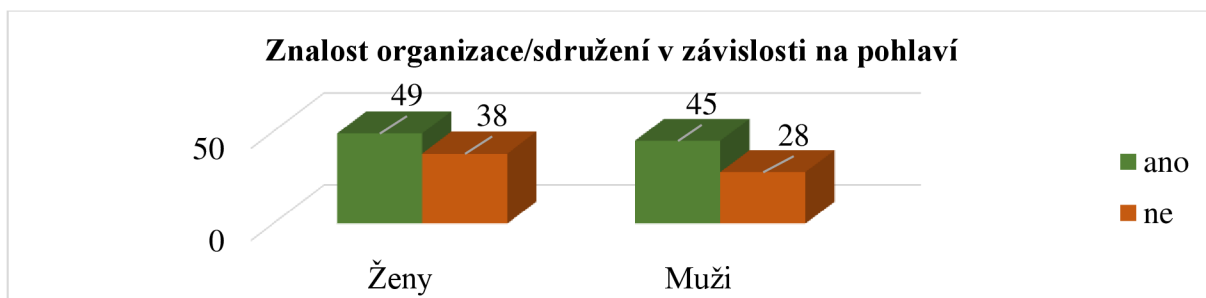
Tabulka 16 Vědomí o existenci organizace/sdružení zaměřené na prevenci kyberšikany

Znalost organizace	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	94	59
Ne	66	41
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

Položka 16 se dotazovala na povědomí žáků o existenci organizací/sdruženích, která se zaměřují na prevenci kyberšikany. Celkem 59 % dotázaných uvedlo, že ví o existenci organizací/sdruženích zaměřených na prevenci kyberšikany.

Graf 8 Znalost organizace/sdružení v závislosti na pohlaví

Zdroj: vlastní

Výsledky položky 16 byly podrobeny i zkoumání v závislosti na pohlaví. Celkem 49 žen (56 %) žen a 45 mužů (62 % mužů) uvedlo, že ví o existenci organizací/sdruženích, které se zaměřují na prevenci kyberšikany. Jedná se o nadpoloviční většinu u obou pohlaví.

Položka 17 – Pokud znáte název nějaké organizace apod., tak jej prosím uveďte:

Tabulka 17 Organizace/sdružení zaměřené na prevenci kyberšikany

Organizace/sdružení zaměřené na prevenci kyberšikany	
Linka bezpečí	5
Stop kyberšikaně	1
Sdružení D Olomouc	1
Občanské sdružení proti šikaně	1

Zdroj: vlastní

Položka 17 se zaměřovala na uvedení názvu nějaké organizace/sdružení, které se věnuje prevenci kyberšikany. Zde odpovědělo pouze 8 respondentů – 5 z nich uvedlo Linku bezpečí.

Položka 18 – Zúčastnil/a jste se někdy za dobu studia na střední škole jakékoliv preventivní události zaměřené na šikanu/kyberšikanu? (myšleno i mimo půdu školy)

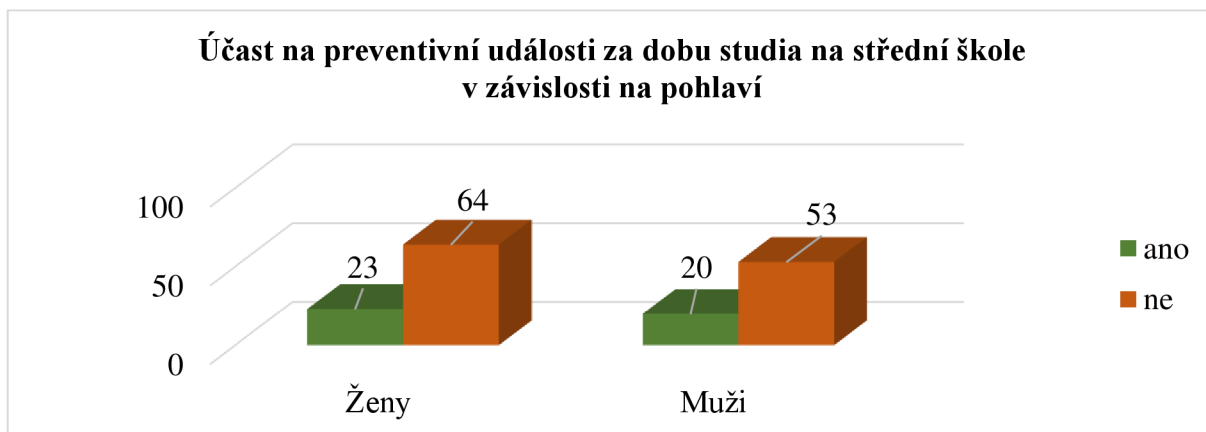
Tabulka 18 Účast respondenta na preventivní události za dobu studia na střední škole

Účast na preventivní události	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	43	27
Ne	117	73
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

Položka 18 se věnovala tomu, jestli se respondent za dobu studia na střední škole zúčastnil jakékoliv preventivní události, a to i mimo půdu školy, zaměřené na kyberšikanu, popř. tradiční šikanu. Možnost uvedení odpovědi „Ano“ i u účasti na preventivní události zaměřené na tradiční šikanu byla zvolena proto, že oba sociálně patologické jevy spolu úzce souvisí a spojuje je množství stejných znaků, které jsou uvedeny v teoretické části bakalářské práce. Kladně na otázku odpovědělo pouze 27 % respondentů.

Graf 9 Účast na preventivní akci v závislosti na pohlaví

Zdroj: vlastní

Výsledky položky 18 byly podrobeny i zkoumání z hlediska pohlaví. Došlo k zjištění téměř totožných hodnot u obou pohlaví. Celkem 23 žen (26 % žen) a 20 mužů (27 % mužů) uvedlo, že se za dobu studia na střední škole zúčastnilo jakékoliv preventivní události zaměřené na kyber/šikanu. Naopak 64 žen a 53 mužů se preventivní události za dobu studia na střední škole nezúčastnilo. Při dopočítání obou hodnot do 100 % dojdeme k zjištění, že se za dobu studia na střední škole nezúčastnilo preventivní události 74 % žen a 73 % mužů.

Položka 19 – Máte strach, že se stanete obětí kyberšikany?

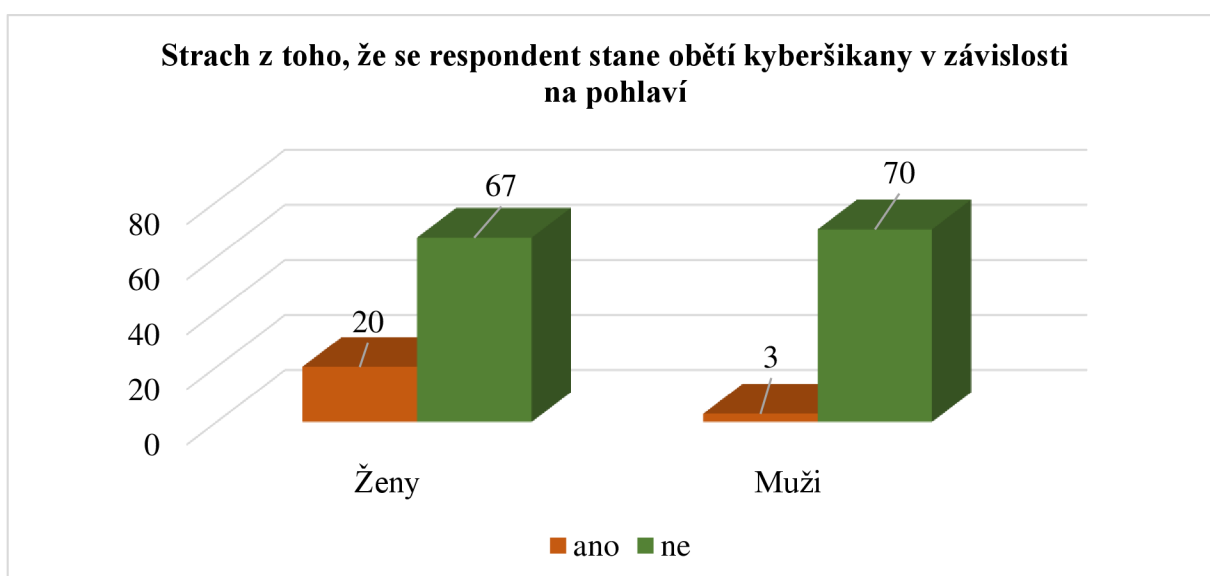
Tabulka 19 Strach respondenta z toho, že se stane obětí kyberšikany

Strach	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	23	14
Ne	137	86
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

Položka 19 se zajímala o to, zda má respondent strach z toho, že se stane obětí kybernetické šikany. Více než tři čtvrtiny všech respondentů uvedlo, že strach nemá. Jednalo se o relativní četnost 86 %. Pouze 14 % respondentů uvedlo, že strach má.

Graf 10 Strach respondenta v závislosti na pohlaví

Zdroj: vlastní

Stejně jako většina z 20 položek dotazníkového šetření, tak i položka 19 byla podrobena zkoumání výsledků z hlediska zastoupení v rámci daného pohlaví. Celkem 20 žen (23 % žen) uvedlo, že má strach z toho, že se stane obětí kyberšikany. Naopak 67 žen (77 % žen) uvedlo, že strach nemá. Z řad mužů uvedli pouze 3 jedinci (4 % mužů), že mají strach. Naopak 70 mužů (96 % mužů) strach nemá.

Položka 20 – Komu byste se jako první svěřil/a, kdybyste se stal/a obětí kyberšikany?

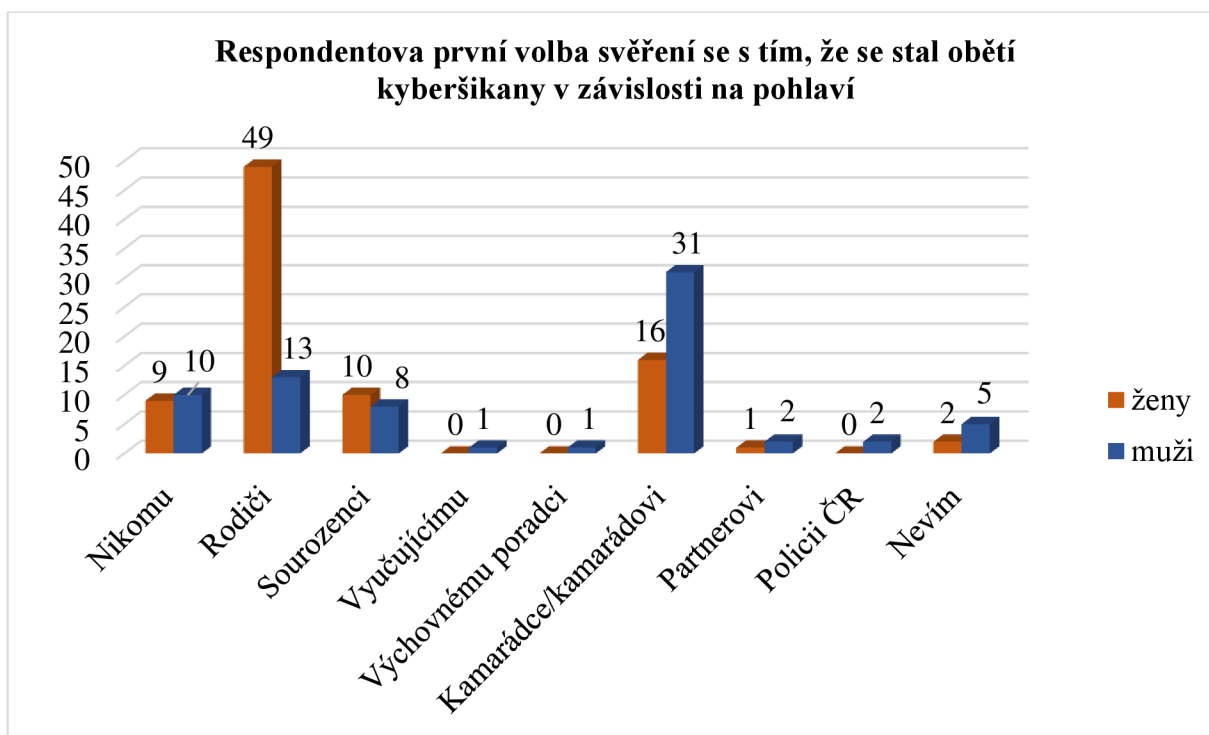
Tabulka 20 Svěření se respondenta

První volba	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Nikomu	19	11,9
Rodiči	72	38,8
Sourozenci	18	11,3
Kamarádce/kamarádovi	37	29,4
Výchovnému poradci	1	0,6
Vyučujícímu	1	0,6
Jiné: partnerovi	3	1,9
Jiné: Policii ČR	2	1,3
Jiné: nevím	7	4,4
Celkem	160	100

Zdroj: vlastní

Poslední polouzavřená položka v rámci dotazníkového šetření se dotazovala na to, komu by se respondent jako první svěřil, kdyby se stal obětí kybernetické šikany. Největší procentuální zastoupení, a to 38,8 % jedinců by se jako první svěřilo svému rodiči. Druhá nejčetnější skupina 29,4 % respondentů by volila jako první svěření se kamarádce/kamarádovi. Překvapivým zjištěním je skupina necelých 12 % dotázaných, kteří by se nesvěřili nikomu. Významná skupina respondentů také uvedla, že by se jako první svěřila svému sourozenci.

Graf 11 Svěření se v závislosti na pohlaví

Zdroj: vlastní

I v poslední položce dotazníkového šetření bylo zkoumáno, jaké výsledky budou zjištěny při zaměření se na pohlaví respondentů. Výrazný rozdíl lze pozorovat u dvou odpovědí, a to v rámci volby respondenta při svěření se rodiči. Danou možnost uvedlo, že by volilo 49 žen (přes 56 % dotázaných žen), ale naopak jen 13 mužů (téměř 18 % dotázaných mužů). Velký obrat nastal ve volbě kamaráda, jako první osoby, které by se jedinec svěřil s tím, že se stal obětí kyberšikany. Danou možnost zvolilo 16 žen (18,4 % žen), ale naopak 31 mužů (téměř 43 % mužů). Další hodnoty lze vyčíst z výše umístěného přehledného grafu.

8.3 Ověření hypotéz

Hypotézy jsou ověřovány testem nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Jedná se o kontingenční tabulku, která obsahuje pouze dva řádky a dva sloupce. Chráska (2016, s. 76) uvádí, že: „Se čtyřpolní tabulkou se setkáváme v případech, kdy jevy, mezi nimiž ověřujeme vztah, mohou nabývat pouze dvou alternativních kvalit.“ Hypotézy jsou ověřovány **na hladině významnosti 0,05. Stupeň volnosti** je ve všech čtyřech případech **f=1** a kritická hodnota činí $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Tabulka 21 Schéma tabulky pro následující výpočet

<i>a</i>	<i>b</i>
<i>c</i>	<i>d</i>

Vzorec pro výpočet: $\chi^2 = n \cdot \frac{(ad-bc)^2}{(a+b) \cdot (a+c) \cdot (b+d) \cdot (c+d)}$ (Chráska, 2016, s. 77)

1. Hypotéza

H₀₁: Pohlaví žáka nemá vliv na průměrný denní čas strávený na sociálních sítích.

H_{A1}: Pohlaví žáka má vliv na průměrný denní čas strávený na sociálních sítích.

Číselné údaje potřebné pro výpočet hypotézy, byly získány v rámci položky 1 v kombinaci s dotazníkovou položkou 6.

Tabulka 22 Čtyřpolní tabulka č. 1

	Do 3 hodin denně	Nad 3 hodiny denně	Σ
Ženy	49	38	87
Muži	58	15	73
Σ	107	53	160

Výpočet: $\chi^2 = 160 \cdot \frac{(49 \cdot 15 - 38 \cdot 58)^2}{(49+38) \cdot (49+58) \cdot (38+15) \cdot (58+15)} = 9,587$

Zdroj: vlastní

$\chi^2 = 9,587 > \chi^2_{0,05}(1) = 3,841 \quad f=1$

Odmítáme nulovou hypotézu na hladině významnosti 0,05 a přijímáme hypotézu alternativní.

Pohlaví žáka má vliv na průměrný denní čas strávený na sociálních sítích.

Rozdělení stráveného času na sociálních sítích do 3 hodin denně a nad 3 hodiny denně bylo učiněno na základě veřejného průzkumu společnosti AMI Digital z roku 2022, kdy bylo zjištěno, že průměrná denní doba strávená českým občanem na sociálních sítích činí 2 hodiny a 45 minut (AMI Digital, 2022). Jednotlivé možné odpovědi z dotazníkové položky 6 byly rozděleny do dvou skupin.

2. Hypotéza

H₀₂: Pohlaví žáka nemá vliv na to, jestli je pro něj důležité dbát na ochranu soukromí při užívání sociálních sítí.

H_{A2}: Pohlaví žáka má vliv na to, jestli je pro něj důležité dbát na ochranu soukromí při užívání sociálních sítí.

Číselné údaje potřebné pro výpočet hypotézy, byly získány v rámci dotazníkové položky 1 v kombinaci s položkou 9.

Tabulka 23 Čtyřpolní tabulka č. 2

	Ano, spíše ano	Spíše ne, ne	Σ
Ženy	86	1	87
Muži	71	2	73
Σ	157	3	160

$$\text{Výpočet: } x^2 = 160 \cdot \frac{(86 \cdot 2 - 1 \cdot 71)^2}{(86+1) \cdot (86+71) \cdot (1+2) \cdot (71+2)} = 0,546$$

Zdroj: vlastní

$$x^2 = 0,546 < x_{0,05}^2(1) = 3,841 \quad f = 1$$

Nemůžeme odmítnout nulovou hypotézu na hladině významnosti 0,05. **Pohlaví žáka nemá vliv na to, jestli je pro něj důležité dbát na ochranu soukromí při užívání sociálních sítí.**

3. Hypotéza

H_{03} : Pohlaví žáka nemá vliv na znalost případu kyberšikany z okolí.

H_{A3} : Pohlaví žáka má vliv na znalost případu kyberšikany z okolí.

Číselné údaje potřebné pro výpočet hypotézy, byly získány v rámci dotazníkové položky 1 v kombinaci s položkou 12.

Tabulka 24 Čtyřpolní tabulka č. 3

	Ano	Ne	Σ
Ženy	36	51	87
Muži	24	49	73
Σ	60	100	160

Výpočet: $x^2 = 160 \cdot \frac{(36 \cdot 49 - 51 \cdot 24)^2}{(36+51) \cdot (36+24) \cdot (51+49) \cdot (24+49)} = 1,224$ *Zdroj: vlastní*

$$x^2 = 1,224 < x_{0,05}^2(1) = 3,841 \quad f = 1$$

Nemůžeme odmítnout nulovou hypotézu na hladině významnosti 0,05. **Pohlaví žáka nemá vliv na znalost případu kyberšikany z okolí.**

Do skupiny „Ano“ byly zařazeny případy kyberšikany, které respondent sám zažil/zažívá, ale také i případy z jeho okolí, o kterých je informován z doslechu/z vyprávění.

4. Hypotéza

H_{04} : Pohlaví žáka nemá vliv na to, zda se jako první svěří své/mu kamarádce/kamarádovi s tím, že se stal obětí kybernetické šikany.

H_{A4} : Pohlaví žáka má vliv na to, zda se jako první svěří své/mu kamarádce/kamarádovi s tím, že se stal obětí kybernetické šikany.

Číselné údaje potřebné pro výpočet hypotézy, byly získány v rámci dotazníkové položky 1 v kombinaci s položkou 20.

Tabulka 25 Čtyřpolní tabulka č. 4

	Ano	Ne, jiná osoba	Σ
Ženy	16	71	87
Muži	31	42	73
Σ	47	113	160

$$\text{Výpočet: } x^2 = 160 \cdot \frac{(16 \cdot 42 - 71 \cdot 31)^2}{(16+71) \cdot (16+31) \cdot (71+42) \cdot (31+42)} = 11,09$$

Zdroj: vlastní

$$x^2 = 11,09 > x_{0,05}^2(1) = 3,841 \quad f = 1$$

Odmítáme nulovou hypotézu na hladině významnosti 0,05 a přijímáme hypotézu alternativní.

Pohlaví žáka má vliv na to, zda se jako první svěří své/mu kamarádce/kamarádovi s tím, že se stal obětí kybernetické šikany.

8.4 Shrnutí

V rámci shrnutí jsou sděleny jednotlivé odpovědi na předem stanovený hlavní cíl rozčleněný na cíle dílčí a také odpovědi na výzkumné otázky.

Celkem 100 % respondentů (160 osob) z řad žáků maturitních ročníků středních škol v Hranicích má přístup k minimálně jedné moderní a komunikační technologii. Odpověď byla získána v rámci položky 3 dotazníkového šetření. Celkem 58 % osob uvedlo, že jejich nejčastější aktivitou vykonávanou na internetu je trávení času na sociálních sítích. Žáci také tráví čas na internetu sledováním videí a filmů (23 % osob). Naopak on-line nakupování, vyhledávání informací a vzdělávání se nebo hraní on-line her patří mezi aktivity, které respondenti jako jimi nejčastěji vykonávanou aktivitu označovali v jednotkách případů.

Celkem 94 % žáků uvedlo, že se s pojmem kyberšikana již setkala. Pouhých 6 % uvedlo, že není znalých pojmu kyberšikana. Dále celkem 38 %, tedy 60 osob, uvedlo, že ze svého okolí znají případ kyberšikany. Díky položce 13, došlo k zjištění, že v rámci celkového výzkumného vzorku 160 respondentů se 14,4 % z nich stalo za dobu studia na střední škole přímými účastníky kyberšikany. Jako nejčastější prostředek k uskutečňování kyberšikany byly uváděny sociální sítě, a to z 66 %, dále pak mobilní telefonáty a textové zprávy (27 %).

Odpověď na poslední dílčí cíl a výzkumnou otázku byla získána díky položkám 16, 17 a 18 dotazníkového šetření. Celkem 59 % respondentů uvedlo, že ví o existenci organizací/sdruženích zabývajících se prevencí kyberšikany. Při zkoumání z hlediska pohlaví ví o existenci 49 žen (56 % z řad dotazovaných žen) a 45 mužů (62 % z řad dotazovaných mužů). Při uvedení konkrétního názvu organizace odpovědělo jen 8 respondentů – nejčastěji Linku bezpečí. Za dobu studia na střední škole (i mimo půdu školy) se preventivní akce zúčastnilo jen 26 % žen a 27 % mužů z řad respondentů.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit a zanalyzovat, jaká je situace v oblasti problematiky kybernetické šikany z pohledu žáků středních škol v Hranicích. Naplnění hlavního cíle bylo dosaženo nejen v rámci vyhodnocování empirického šetření (viz kapitola 8), ale také prostřednictvím interpretace dosažených výsledků. Hlavní cíl byl v praktické části práce průběžně plněn i díky ověřování dílčích cílů, hypotéz a výzkumných otázek. Východiskem pro praktickou část práce byla část teoretická.

9 Závěr

Celá bakalářská práce se komplexně věnovala problematice kyberšikany jako sociálně patologickému jevu. Práce byla sestavena ze dvou hlavních částí, a to z části teoretické a praktické. Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit a zanalyzovat, jaká je situace v oblasti problematiky kybernetické šikany z pohledu žáků středních škol v Hranicích. Hlavní cíl práce byl naplněn, a to především na základě interpretace dat z dotazníkového šetření.

Teoretická část byla koncipována jako výchozí složka pro zkoumané jevy v části praktické. Pojednává o základních znalostech týkajících se kyberšikany. Jako první byl v práci vymezen pojem šikana. Důvodem pro zahrnutí tradiční šikany do první kapitoly bakalářské práce byl fakt, že kyberšikana se od šikany tradiční odvíjí. Poté se celá práce věnovala pouze tématu kyberšikany. Zahrnuty byly formy kyberšikany, aktéři, prostředky a také vybrané projevy kyberšikany. Teoretická část byla zakončena prevencí a intervencí v rámci dané problematiky.

Praktická část práce byla vedena cestou kvantitativního výzkumu, konkrétně dotazníku, kterého se účastnili respondenti ze všech středních škol v Hranicích. Dotazníkové šetření se účastnilo 160 respondentů – 87 žen a 73 mužů. Cílem výsledků z dotazníkového šetření bylo získání odpovědí na hlavní cíl rozdělený na jednotlivé dílčí cíle, výzkumné otázky a na stanovené hypotézy (viz kapitola 8, zejména 8.4 Shrnutí). Všechny hypotézy byly ověřovány testem nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

Vyhodnocení dotazníkového šetření poskytlo zajímavé výsledky. Každý respondent uvedl, že vlastní alespoň jedno zařízení určené ke komunikaci. Kromě toho, že nadpoloviční většina všech respondentů uvedla, že v rámci internetu tráví nejvíce času na sociálních sítích, tak jsou sociální sítě i jedním z nejpoužívanějších prostředků kyberšikany. Na základě toho byly v rámci dotazníkového šetření některé otázky směřovány právě na sociální sítě. Nejčtenější skupina respondentů uvedla, že na sociálních sítích průměrně stráví dvě až tři hodiny denně. Dokonce 8 žen uvedlo, že na sociálních sítích průměrně stráví více než pět hodin denně. V rámci jedné z hypotéz bylo také potvrzeno, že pohlaví žáka má vliv na průměrný denní čas strávený na sociálních sítích. V dotazníku byla také kladena otázka, zda se respondent někdy setkal s termínem kyberšikana. Zajímavým zjištěním bylo, když 6 % respondentů uvedlo, že o pojmu nikdy neslyšelo. Naopak 38 % dotázaných uvedlo, že za dobu studia na střední škole se stalo přímými účastníky kyberšikany nebo ví o případu ze svého okolí. Jen 27 % z celkového počtu 160 respondentů uvedlo, že se za dobu studia na střední škole zúčastnilo jakékoliv preventivní akce zaměřené na kyber/šikanu.

Vzhledem k výsledkům dotazníkového šetření se mé doporučení zakládá na tom, aby se jednotlivé školy snažily o maximalizaci pořádání preventivních akcí zaměřených na kyberšikanu pro své žáky a o co největší rozšíření povědomí o existenci a závažnosti kyberšikanu mezi své žáky. Prevenci kyberšikanu je důležité se věnovat jak na základních školách, tak i na středních školách. O bakalářskou práci, zejména o výsledky dotazníkového šetření, projevily zájem již dvě střední školy z Hranic.

Seznam použité literatury

1. BENDL, Stanislav, 2003. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV. ISBN 80-86642-08-9.
2. ČERNÁ, Alena a kol., 2013. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4577-0.
3. ČERNÁ, Alena. Online obtěžování a kyberšikana. In: ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol., 2014. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-210-7527-6.
4. DĚDKOVÁ, Lenka a Anna ŠEVČÍKOVÁ. Možnosti prevence a intervence. In: ČERNÁ, Alena a kol., 2013. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4577-0.
5. DĚDKOVÁ, Lenka a Hana MACHÁČKOVÁ. Aktéři kyberšikany. In: ČERNÁ, Alena a kol., 2013. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4577-0.
6. HOLLÁ, Katarína, 2013. *Kyberšikana*. Martin: Iris. ISBN 978-80-8153-011-1.
7. HOLLÁ, Katarína, 2016. *Sexting a kyberšikana*. Martin: IRIS. ISBN 978-80-8153-061-6.
8. CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
9. JANOŠOVÁ, Pavlína a kol., 2016. *Psychologie školní šikany*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2992-3.
10. KOHOUT, Roman a Radek KARCHŇÁK, 2016. *Bezpečnost v online prostředí*. Karlovy Vary: Biblio Karlovy Vary. ISBN 978-80-260-9543-9.
11. KOLÁŘ, Michal, 2011. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-871-5.
12. KOPECKÝ, Kamil, René SZOTKOWSKI a Veronika KREJČÍ, 2015. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4861-9.
13. KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ, 2010. *Rizika virtuální komunikace: Příručka pro učitele*. Olomouc: NET UNIVERSITY. ISBN 978-80-254-7866-0.
14. KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI, 2018. *Kyberšikana a další druhy online agrese zaměřené na učitele*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5334-7.

15. LOVAŠ, Ladislav, 1998. Tyranizovanie jako typ agresie. *Psychologia a patopsychológia dieťaťa*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, roč. 33, č. 3, s. 195-202. ISSN 0555-5574.
16. MARTÍNEK, Zdeněk, 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2310-5.
17. MARTÍNEK, Zdeněk, 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5309-6.
18. ROGERS, Vanessa, 2011. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-984-2.
19. ŘÍČAN, Pavel, 2006. *Cesta životem: [vývojová psychologie]*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7367-124-7.
20. ŠEVČÍKOVÁ, Anna, 2014. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-210-7527-6.
21. ŠMAHAJ, Jan, 2014. *Kyberšikana jako společenský problém: Cyberbullying as a social problem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4227-3.
22. ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol., 2010. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upravené vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2433-0.
23. ŠVESTKOVÁ, Renata a kol., 2019. *Kyberšikana*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 978-80-7394-752-1.
24. VÁGNEROVÁ, Kateřina a kol., 2011. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-912-5.

Seznam použitých elektronických zdrojů

1. AMI DIGITAL, 2022. AMI Digital Index 2022: Sociální sítě v roce 2022. *Ami digital* [online]. Praha: AMI Digital [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://amidigital.cz/index2022/>

Pozn. Po zadání e-mailové adresy na stránkách amidigital.cz si lze nechat zaslat podrobné výsledky daného průzkumu z roku 2022.

2. BEDROŠOVÁ, Marie et al., 2022. The relation between the cyberhate and cyberbullying experiences of adolescents in the Czech Republic, Poland, and Slovakia. *Computers in Human Behavior* [online]. Oxford: Elsevier, roč. 126 [cit. 2023-04-12]. ISSN 0747-5632. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563221003368?via%3Dihub>
3. BELSEY, Bill, 2019. Cyberbullying: An Emerging Threat To The “Always On” Generation. In: *Bill Belsey* [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://billbelsey.com/?p=1827>
4. JUVONEN, Jaana a Elisheva GROSS, 2008. Extending the School Grounds? Bullying Experiences in Cyberspace. *Journal of School Health* [online]. Bloomington: American School Health Association, roč. 9, č. 78 [cit. 2023-03-06]. ISSN 1746-1561. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1746-1561.2008.00335.x>
5. KRÓLOVÁ, Veronika, 2015. Sociální sítě jako jeden z prostředků kyberšikany. *Florence: Odborný časopis pro nelékařské zdravotnické pracovníky* [online]. Praha: Care Comm, roč. 10, č. 5 [cit. 2023-02-19]. ISSN 2570-4915. Dostupné z: <https://www.florence.cz/casopis/archiv-florence/2015/5/socialni-site-jako-jeden-z-prostredku-kybersikany/>
6. KOLLEROVÁ, Lenka a kol., 2020. Šikanování na školách. In: *Věda kolem nás* [online]. Praha: Středisko společných činností AV ČR [cit. 2023-03-06]. ISSN 2464-6245. Dostupné z: <https://www.academia.cz/uploads/media/preview/0001/07/f49c2ce711f827d151949e9115f2edeb86a62f8d.pdf>
7. KOPECKÝ, Kamil, 2019. Co děti motivuje k tomu, aby páchaly kyberšikanu? In: *E-bezpečí* [online]. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/kybersikana/1501-co-deti-motivuje-k-tomu-aby-pachaly-kybersikana>

8. KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI, 2019. České děti v kybersvětě: Výzkumná zpráva. In: *E-bezpečí* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/117-ceske-deti-v-kybersvete/file>
9. KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI, 2017. Ochránce: Kyberšikana a další formy kybernetické agrese – intervence pedagoga [pracovní list]. In: *ČT edu* [online]. Praha: Česká televize [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/pracovni-list/ochrance/kybersikana-a-dalsi-formy-kyberneticke-agrese.pdf?backlink=mv5py>
10. LINKA BEZPEČÍ, 2022. O nás: Náš cíl. *Linka bezpečí* [online]. Praha: Linka bezpečí [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/o-nas>
11. MŠMT, 2021a. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. In: *edu.cz* [online]. Praha: MŠMT ČR [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>
12. MŠMT, 2021b. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. In: *edu.cz* [online]. Praha: MŠMT ČR [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>
13. NÚV, 2022. Střediska výchovné péče (SVP). *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Praha: NÚV – Národní ústav pro vzdělávání [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/t/pedagogicko-psychologicke-poradenstvi/strediska-vychovne-pece.html>
14. POTÁČEK, Jiří, 2003. Informační a komunikační technologie. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Ex Libris, NK ČR [cit. 2022-09-26]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000026&local_base=KTD
15. PPP A SPC OLOMOUC, 2022. Kdo jsme a co nabízíme. *Pedagogicko-psychologická poradna a Speciálně pedagogické centrum Olomouckého kraje* [online]. Olomouc: PPP a SPC Olomouc [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://pppaspc-ok.cz/index.php/kdo-j sme-a-co-nabizime>

16. SMAHEL, David et al., 2020. EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries. In: *EU Kids Online* [online]. London: London School of Economics and Political Science [cit. 2023-02-23]. ISSN 2045-256X. Dostupné z: <https://www.eukidsonline.ch/files/Eu-kids-online-2020-international-report.pdf>
17. ŠUSTROVÁ, Radka, 2018. Historie kyberšikany. *KYBEZ* [online]. Jihlava: GORDIC [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.kybez.cz/historie-kybersikany/>

Anotace

Jméno a příjmení:	Lucie Bartošíková
Katedra nebo ústav:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název závěrečné práce:	Problematika kyberšikany z pohledu žáků středních škol v Hranicích
Název závěrečné práce v angličtině:	Cyberbullying from the perspective of high school students in Hranice
Anotace závěrečné práce:	Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku kyberšikany. V práci jsou, kromě definování samotného pojmu kyberšikana a šikana, uvedeny základní formy kyberšikany a její aktéři, prostředky a také vybrané projevy kyberšikany. V práci nechybí ani část zaměřená na prevenci a intervenci kybernetické šikany. Součástí je také obsáhlá praktická část, která přináší zjištění týkající se pohledu žáků středních škol v Hranicích na kyberšikanu. V rámci praktické části je kladen akcent na sociální síť, jakožto prostředek kybernetické šikany.
Klíčová slova:	Šikana, kyberšikana, agresor, oběť, přihlízející, sociální síť, prevence, intervence
Anotace v angličtině	The bachelor thesis deals with the topic of cyberbullying. In addition to defining the concept of cyberbullying and bullying as such, the basic types of cyberbullying and its participants, means and certain forms of cyberbullying are also presented. The thesis includes a section devoted to the prevention and intervention of cyberbullying. Furthermore,

	it contains an extensive research section that presents findings on how pupils in secondary schools in Hranice perceive cyberbullying. Additionally, the research part focuses on social media as a means of cyberbullying.
Klíčová slova v angličtině	Bullying, cyberbullying, aggressor, victim, bystanders, social sites, prevention, intervention
Přílohy vázané v práci:	1 – Dotazník
Rozsah práce:	71 stran
Jazyk práce:	Čeština

Seznam tabulek

Tabulka 1 Pohlaví respondentů.....	32
Tabulka 2 Věková struktura respondentů.....	32
Tabulka 3 Vlastnění zařízení.....	33
Tabulka 4 Přístup na internet	33
Tabulka 5 Činnosti na internetu	34
Tabulka 6 Průměrný denní čas strávený respondenty na sociálních sítích	35
Tabulka 7 Nejčastěji navštěvované sociální sítě.....	37
Tabulka 8 Důvody pro využívání sociálních sítí.....	38
Tabulka 9 Ochrana soukromí	39
Tabulka 10 Setkání se s pojmem kyberšikana	40
Tabulka 11 Období prvního setkání se s pojmem kyberšikana.....	40
Tabulka 12 Znalost případu kyberšikany	41
Tabulka 13 Role respondenta.....	42
Tabulka 14 Prostředky kyberšikany.....	43
Tabulka 15 Vyřešení kyberšikany.....	44
Tabulka 16 Vědomí o existenci organizace/sdružení zaměřené na prevenci kyberšikany	45
Tabulka 17 Organizace/sdružení zaměřené na prevenci kyberšikany	45
Tabulka 18 Účast respondenta na preventivní události za dobu studia na střední škole	46
Tabulka 19 Strach respondenta z toho, že se stane obětí kyberšikany.....	47
Tabulka 20 Svěření se respondenta.....	48
Tabulka 21 Schéma tabulky pro následující výpočet.....	50
Tabulka 22 Čtyřpolní tabulka č. 1	50
Tabulka 23 Čtyřpolní tabulka č. 2.....	51
Tabulka 24 Čtyřpolní tabulka č. 3.....	52
Tabulka 25 Čtyřpolní tabulka č. 4.....	53

Seznam grafů

Graf 1 Činnosti na internetu v závislosti na pohlaví	34
Graf 2 Denní doba strávená na sociálních sítích v závislosti na pohlaví.....	36
Graf 3 Navštěvování sociálních sítí v závislosti na pohlaví	37
Graf 4 Využívání sociálních sítí v závislosti na pohlaví	38
Graf 5 Ochrana soukromí v závislosti na pohlaví	39
Graf 6 Kyberšikana v okolí v závislosti na pohlaví.....	41
Graf 7 Role v závislosti na pohlaví.....	42
Graf 8 Znalost organizace/sdružení v závislosti na pohlaví	45
Graf 9 Účast na preventivní akci v závislosti na pohlaví	46
Graf 10 Strach respondenta v závislosti na pohlaví	47
Graf 11 Svěření se v závislosti na pohlaví.....	49

Seznam zkratek

ICQ – I seek you (v překladu do českého jazyka: hledám tě)

ICT – Informační a komunikační technologie

MMS – Služba multimediálních zpráv

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

RVP – Rámcový vzdělávací program

SMS – Služba krátkých textových zpráv

SVP – Středisko výchovné péče

Přílohy

Dotazník

Problematika kyberšikany z pohledu žáků středních škol v Hranicích

Vážení respondenti,

jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Palackého a dovoluji se na Vás obrátit s prosbou vyplnění mého dotazníku na téma: **Problematika kyberšikany z pohledu žáků středních škol v Hranicích**. Dotazník je **anonymní** a údaje z něj zjištěné budou použity pro výzkumnou část mé bakalářské práce.

Předem Vám moc děkuji za spolupráci.

Bartošíková Lucie

U uvedených otázek zaškrtnějte pouze jednu odpověď, pokud u ní není uvedeno jinak.

1. Uveďte Vaše pohlaví:

- Žena
- Muž

2. Uveďte prosím Váš věk:

- 17
- 18
- 19
- Jiné:

3. Vlastníte nějaké zařízení určené ke komunikaci jako je mobilní telefon, tablet, notebook nebo počítač? (*Zaškrtněte ANO, pokud vlastníte alespoň jedno takové zařízení.*)

- Ano
- Ne

4. Máte **doma** k dispozici přístup na internet?

- Ano
- Ne

5. Kterou z těchto činností děláte na internetu nejčastěji?

- Trávím čas na sociálních sítích
- Nakupuji (on-line)
- Vyhledávám informace, vzdělávám se
- Sleduji on-line filmy, videa
- Hraji on-line hry

6. Kolik času průměrně **denně** strávíte na sociálních sítích? (*lze dohledat v nastavení většiny aplikací*)

- Nemám sociální sítě
- Netrávím denně čas na sociálních sítích
- Méně než hodinu
- Mezi hodinou až dvěma
- Mezi dvěma až třemi hodinami
- Mezi třemi až čtyřmi hodinami
- Mezi čtyřmi až pěti hodinami
- Více jak než hodin

Pokud je Vaše odpověď „Nemám sociální sítě“, tak na otázku č. 7 a 8 prosím neodpovídejte a pokračujte otázkou č. 9.

7. Kterou ze sociálních sítí navštěvujete **nejčastěji**?

- Facebook
- TikTok
- Instagram
- Snapchat
- Twitter
- YouTube
- Jiné:

8. Jaký je Váš **hlavní důvod** pro využívání sociálních sítí?

- Zdroj zábavy
- Zdroj informací
- Kontakt s ostatními
- Jiné:

9. Je pro Vás důležité dbát na ochranu soukromí při užívání sociálních sítí?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

10. Setkal/a jste se někdy s pojmem kyberšikana?

- Ano
- Ne

Pokud je Vaše odpověď NE, tak na otázku č. 11 prosím neodpovídejte a pokračujte otázkou č. 12.

11. Pokud ano, v jakém období Vašeho studia to bylo poprvé?

- 1. stupeň základní školy
- 2. stupeň základní školy
- Střední škola

12. Víte o nějakém případě kyberšikany z Vašeho okolí, který se odehrál **za dobu Vašeho studia na střední škole?** (*stačí o případu pouze vědět, počítají se i případy uskutečněné mimo školní prostředí*)

- Ano
- Ne

Pokud je Vaše odpověď NE, tak na otázky č. 13, 14 a 15 prosím neodpovídejte a pokračujte otázkou č. 16.

13. Jaká byla Vaše role?

- Agresor
- Oběť
- Příhlížející
- Pouze jsem o případu věděl/a (z doslechu, z vyprávění)

14. Jaký prostředek byl k uskutečňování kyberšikany využit? *(můžete zaškrtnout/vypsát více odpovědí)*

- Sociální sítě
- Textové zprávy, mobilní telefonáty
- Webové stránky
- Chatovací místnosti a diskusní fóra
- Elektronická pošta (e-mail)
- Blogy
- Jiné:

15. Pokud víte, jakým způsobem byl případ kyberšikany vyřešen, tak jej prosím níže stručně uveďte:

16. Víte o tom, že existují organizace/sdružení apod., které se zaměřují na prevenci kyberšikany?

- Ano
- Ne

17. Pokud znáte název nějaké organizace/sdružení apod., tak jej prosím uveďte:

18. Zúčastnil/a jste se někdy **za dobu studia na střední škole** jakékoliv preventivní události zaměřené na šikanu/kyberšikanu? *(myšleno i mimo půdu školy)*

- Ano
- Ne

19. Máte strach, že se stanete obětí kyberšikany?

- Ano
- Ne

20. Komu byste se **jako první** svěřil/a, kdybyste se stal/a obětí kyberšikany?

- Nikomu
- Rodiči
- Sourozenci
- Vyučujícímu
- Výchovnému poradci
- Kamarádovi/kamarádce
- Jiné: